

SOLIDARITA

www.socsol.cz

cena 40 Kč solidární cena 60 Kč

25/133

ANTIFAŠISTICKÉ
HNUTÍ

4
PAVEL ŠNAJDR:
DNEŠNÍ FAŠISMUS

16
MARKÉTA JUŘICOVÁ
JE ANTIFAŠISMUS TERORISMUS?

24
ROSTISLAV OTTOMANSKÝ:
JAPANESE FIRST! ANEB VZESTUP
KRAJNÍ PRAVICE V JAPONSKU

14
JAN MÁJÍČEK:
FALEŠNÉ SLZY
A SPRÁVEDLIVÝ HNĚV

20
MATĚJ ČERVENKA:
DONALD TRUMP
A KRAJNÍ PRAVICE

32
JOSEF MATĚJKA:
VÝDAJE PRO NATO

SOLIDARITA

WWW.SOCSOL.CZ

3

„Soustavně číst – a tedy nejlépe i předplácet – časopis Solidarita má hned tři podstatné významy. Předně jde o normální okysličení mozku jiným pohledem na stejný svět, jenž takřka ve všech ostatních zdrojích zůstává zcela zabalen do totality cíleně selektovaných – většinou bezvýznamných – faktů a jednostranných výkladů. Solidarita do ničeho takového neupadá, naopak, je jedním z mála kroků vpřed mezi Skylou manipulátorů shora a Charybdou neuspořádaných tlachů v digitálním vesmíru. Za druhé, se Solidaritou vstupujeme do

světa určité levicové tradice, kterou kdysi charakterizovalo heslo „Ani Washington, ani Moskva, ale mezinárodní socialismus“, tedy tradice, které jde o „socialismus zdola“, o skutečnou demokracii. A konečně: četba a předplatné Solidarity je solidaritou s ní, s jejím přetrváním na „trhu“ tištěného slova. Solidaritou s těmi, kteří usilují o reálnou a přijatelnou změnu poměrů. A ovšem solidaritou jako takovou, solidaritou vůbec, tím, co dnes společnost nejvíc potřebuje.“
Martin Hekrdla, novinář

Milé čtenářky, milí čtenáři,
nové číslo Solidarity, v pořadí sto třicáté třetí, má na titulní straně téma opravdu aktuální: antifašismus. Žijeme v době, kdy jsou zvrácené ideje fašismu normalizovány mainstreamovými politiky jako Le Penová nebo Meloniová. Proti nim je třeba vystoupit – ale zároveň je třeba fenoménu fašismu porozumět. O to se pokouší obsáhlá analýza Pavla Šnajdra.

Příčiny vzestupu krajní pravice jsou ovšem zakořeněny již v politice mainstreamové. Tou se zabývá článek Jana Májíčka, když popisuje konfrontaci političky ODS Evy Decroix a sociálního pracovníka Pavla Velemanema ohledně dávek a ubytoven.

V dalším článku se přeneseme z domácího prostředí do světového, kdy snahu kriminalizovat antifašismus prezidentem Donaldem Trumpem popisuje

Markéta Juřicová. Vztahem tohoto lídra a krajní pravice se pak zabývá článek Matěje Červenky. V dálných končinách zůstaneme i v textu dalším, kdy vzestup krajní pravice v Japonsku analyzuje Rostislav Ottomanský. A poslední článek komentuje fenomén jiný než fašismus, ale stejně hroživý – zbrojení.

Podnětné čtení přeje redakce Solidarity.

DNEŠNÍ FAŠISMUS

PAVEL ŠNAJDR

80 let po hrůzách nacismu zažíváme opět nárůst krajní pravice po celém světě.

Fašismus se vrátil v nové podobě pravicového populismu, jeho rétorika však zůstává stále stejná – stojí především na odmítání společenského pokroku a umělém vytváření nepřátel. Největším nebezpečím dnes již paradoxně nejsou samotné krajně pravicové antisystémové strany, ale fašizace politického mainstreamu, který přebírá jejich narativ. To se týká bohužel i příslušníků tzv. konzervativní levice, kteří pouze rozbíjí jednotu pracující třídy a v ČR dosáhli historického znemožnění levice. Se zvolením Donalda Trumpa jako bychom se ocitli zpět ve 30. letech – liberální elity jsou stejně jako tehdy příliš odtržené od potřeb pracujících a slabé na to, aby dokázaly čelit nástupu fašismu, část z nich se navíc sama fašizuje. Naší jedinou možností je proto oživení autentické levice a masového antifašistického hnutí.

Zákeřnost současného fašismu spočívá především v tom, že se k němu po historických zkušenostech 20. století samozřejmě žádný soudný politik nehlásí. Samotný pojem fašismus je navíc dost neohraničený – všichni to slovo známe a používáme, ale málokdo dokáže říct, co přesně znamená. Levicovní aktivisté jsou často kritizováni za to, že tento pojem nadužívají a nazývají fašistou kdekoho, velká část politologů dokonce odmítá označovat pravicové populisty za fašisty. Tento častý omyl spočívá v představě, že fašismus je jednotnou ideologií, kterou lze nějakým způsobem definovat. Fašismus je však ve skutečnosti spíše než ideologií ideologickým chaosem a jako takový přesnou definici postrádá.

IDEOLOGICKÝ CHAOS

Populární italský sémiolog a spisovatel Umberto Eco ve svém známém eseji *Ur-fašismus*¹ poukazoval na to, jak byly meziválečné fašistické režimy ve skutečnosti odlišné. Například Mussoliniho fašistický režim v Itálii nikdy nedosáhl úrovně totality, jaká existovala v na-

cistickém Německu, což lze ilustrovat například na přístupu k umění – v Německu byly moderní umělecké směry odmítány jako degenerované umění (*Entartete Kunst*), zatímco ve fašistické Itálii vedle sebe působila pestrá směs umělecké avantgardy představovaná futuristy, průkopníkem moderního dramatu Pirandellem či dekadentním básníkem D'Annunziem. Jak říká Eco, nebyl to rozhodně výsledek tolerance, ale spíše ideologické zmatenosti. Mussolini byl populistou postrádající skutečnou zastřešující ideologii, pravý ideologický zmatkář [v mládí člen komunistické strany, ateista a antiklerikál obdivující Jana Husa], jakých bychom mezi tehdejšími i současnými populisty našli spoustu. Existovaly jasné rozdíly mezi režimy ve fašistické Itálii, nacistickém Německu, austrofašistickém Rakousku či později za války na klerofašistickém Slovensku nebo v ustašovském Chorvatsku. Režimy v salazarovském Portugalsku, frankistickém Španělsku či Metaxasově Řecku se lišily ještě více, takže dnes váháme, jestli je nazývat fašistickými či polofašistickými, a podobné dilema existuje i u perónistické Argentiny či pozdějších pravicových diktatur v Latinské Americe.

Eco ve zmíněném eseji vypočítává 14 znaků či kořenů fašismu, z nichž ne všechny musí každý fašistický politik či fašistický režim naplňovat. Spíše než

o definiční znaky tak jde o jakési možné symptomy, které se mohou nebo nemusí projevit; fašismus tak více než ideologii připomíná nemoc společnosti. V době, kdy je fašismus opětovně na vzestupu, je myslím důležité víc než kdy jindy naučit se tyto znaky rozpoznat a zlo přesně pojmenovat.

Čelné místo ve fašistickém myšlení zaujímá odmítání progresivismu. Fašisté přijímají pouze vnější aspekty pokroku v podobě technického rozvoje, odmítají však pokrok společenský a vůbec veškeré moderní myšlení pramenící z racionalismu a osvícenství – zejména myšlenku univerzálních lidských práv, včetně práv menšin a sociálních tříd, a potřeby emancipace těchto utlačovaných skupin [ze které ostatně vychází i současné hnutí Woke]. Fašismus pramení z pocitu nepochopení moderního světa, kterému fašisté nerozumí a ani nechtějí rozumět. Opakují fráze o rozvratu starého dobrého řádu a hledají svou identitu ve ztotožnění se s národem či domnělými kulturními tradicemi, k jejichž obraně hlasitě vyzývají. Obojí je však ve skutečnosti iluzorní a vytržené z kontextu. Koncept národa vznikl až v 19. století a byl jím dobově podmíněn; podobně i různé kulturní tradice jsou současnými „tradicionalisty“ přes sebe plácány bez jakéhokoli kontextu a navzdory vzájemným rozporům. Příkladem mohou být komické figurky

¹ Umberto Eco: *Il fascismo eterno* [též *Ur-fascismo*], 1995. V češtině vyšla v souboru Umberto Eco: *Migrace a nesnášenlivost/Věčný fašismus*. Argo, 2021

jako Daniel Landa, bývalý frontman skin-headské kapely Orlík, v jehož osobní mytologii se vedle sebe vyskytují germánské runy, keltské menhiry, templáři, blaničtí rytíři, husité, Karel Kryl či árijští afghánští bojovníci s krycími jmény z Pána prstenů. To vše bývá obvykle prodchnuto mysticismem a esoterikou a vytváří obraz programového iracionalismu. V masovém měřítku jsou podobné nálady podobně groteskní – z Čechů, kdysi hrdých kacířů a ateistů, jako by se v poslední době stal národ hájící křesťanskou instituci manželství a tradiční rodinu a bojující za evropskou křesťanskou kulturu proti imigrantům z blízkého východu. Desatero však u nás umí vyjmenovat málokdo.

KOŘENY FAŠISMU

Dalším z hlavních znaků fašismu je vytváření iluze společného nepřítele. V duchu „vampyrismu“ je společenská frustrace směřována vůči skupinám osob, kteří podle fašistické rétoriky naši společnost ohrožují a vysávají, okrádají ji o zdroje. V nejprimitivnější podobě využívá tato rétorika xenofo-

bii – strach z cizího, který je do určité míry přirozeným atavistickým živočišným pudem, člověk jako rozumem obdařená bytost by jej však měl být schopen potlačit, protože je iracionální. Terčem uměle vyvolávané xenofobní nenávisti mohou být jednou bohatí židovští obchodníci, podruhé pak „nepřizpůsobiví“ Romové zneužívající sociální dávky; absurdita pak nabyla svého vrcholu v současné nenávisti vůči uprchlíkům z Ukrajiny, kteří podobně jako Schrödingerova kočka zároveň nepracují a pobírají dávky, a zároveň pracují a berou práci „našim“ lidem. Projevy nenávisti vůči nim byly dokonce zaznamenány i u některých českých Romů, kteří byli předtím sami dlouhá léta obětmi rasismu i systémové diskriminace. Namísto přirozené solidarity slabých se slabými jsou tak obvyklejší pracující lidé různé národnosti či rasy uměle poštváváni proti sobě, což je největší svinstvo, jaké ve společnosti existuje, a které nahrává do karet našim skutečným vykořisťovatelům.

Fašismus cílí na masy lidí, kteří se cítí ohroženi turbulentním vývojem světa – vznikl v neklidné době po první svě-

tové válce, v čase těžkých hospodářských krizí, inflace, vysoké nezaměstnanosti a politické nestability, který pro mnohé znamenal ztrátu jistot. Původně cílil na příslušníky střední třídy, postupně však i na příslušníky širokých dělnických mas, kteří byli procesem industrializace a urbanizace vytrženi ze svého dosavadního života a zažívali pocit „vykořenění“. Fašisté předstírali zájem o blaho dělníků [který se odrážel v názvech jako Nacionálně socialistická německá dělnická strana či pozdější Mussoliniho loutková Italská sociální republika] a příležitostně hlásali i antikapitalistická hesla, ve skutečnosti však byli podporováni průmyslníky a finančníky, kteří v nich viděli protiváhu dělnického hnutí a využívali je k rozbití odborů a stávek, ze stejných důvodů si získali určité sympatie i mezi příslušníky buržoazních liberálních stran [Mussoliniho zpočátku obdivoval i Winston Churchill, který v něm spatřoval nástroj proti šíření socialistické revoluce]. Lev Trockij ve své dobové analýze Fašismus – co je to? z roku 1931 výstižně napsal: Svým původem je to hnutí plebejské, řízené a financované velkými kapitali-

stickými silami. Vzešlo z maloburžoazie, lumpenproletariátu a do jisté míry i z proletářských mas [...] Je to masové hnutí, jehož vůdci používají velkou míru socialistické demagogie. Ta je pro vytvoření masového hnutí nezbytná.²

PRAVICOVÝ POPULISMUS

Fašismus byl ve 2. světové válce vojensky poražen a jako ideologie zjevně zdiskreditován. Po několika dekádách se však začal pomalu vkrádat zpět na politické výsluní ve zpočátku nenápadně podobě pravicového populismu.

Pravicový populismus se v Evropě objevil na začátku 70. let, tedy v době, která po zhroucení snů a nadějí na lepší svět typických pro předchozí dekádu přinesla všeobecné znechucení politikou a ztrátu důvěry v demokratické principy, což je ostatně stav přetrvávající dodnes. První pravicový populisté se podobně jako fašistické strany původně zaměřovali především na střední třídu a do jejich agendy typicky patřil boj proti zkorumpované státní moci a požadavek omezení vládních výdajů s cílem minimálního státu. Zajímavé je, že tedy šlo o protestní strany převážně neoliberálního či libertariánského zaměření, což se dodnes odráží v názvu některých z nich, jako je například Svobodná strana Rakouska (FPÖ). Teprve později došlo k jejich zaměření na široké masy a k obratu k šovinistickým tématům, jako je odpor vůči přistěhovalcům – ukázkovým příkladem byla právě FPÖ za předsednictví Jörga Heidera na přelomu 80./90. let.

K podobnému obratu ostatně došlo v nedávné době i u německé AfD, která původně vznikla jako „akademická“ konzervativně-liberální iniciativa vyznávající fiskální neoliberalismus a evropské hodnoty [na což dodnes odkazuje název jejich think tanku Nadace Erasmus], aby se následně za uprchlické krize přeorientovala na tvrdou protiimigrační rétoriku vydávanou za civilizační obranu. V českém prostředí mohou být podobným příkladem Svobodní, kteří se svým názvem hlásí právě k již zmíněné rakouské FPÖ. Současný argentinský pravicově populistický prezident Javier Milei pak zvláštním způsobem

kombinuje radikální libertarianismus [či dokonce až anarchokapitalismus] s ultrakonzervativní agendou, jako je například jeho slib zákazu potratů. Opět se nám tak skýtá pohled na pořádný ideologický chaos.

K prvnímu opravdovému boomu pravicového populismu došlo v 90. letech. Dobový kontext byl podobný jako u nástupu fašismu – turbulentní doba nastupující globalizace po pádu bipolárního uspořádání světa, která s sebou pro mnohé přinesla ztrátu životních jistot. Přesun výroby do regionů třetího světa znamenal zánik celých průmyslových odvětví a pro miliony pracujících ztrátu zaměstnání. Potřeba stěhovat se za prací a bezduchá amerikanizovaná konzumní kultura se staly pro mnohé opět zdrojem pocitu vykořenění a hledání vlastní identity ve ztotožnění se s národem či tradicemi se stalo zdrojem opětovného nárůstu nacionalismu. Britský trockista Tony Cliff označil tehdejší atmosféru jako „třicátá léta ve slow-motion“³. Někteří pravicoví populisté působili jako nepovedené karikatury někdejších fašistických diktátorů – do série zjevně vyšitých osobností, jakými byli například Jean-Marie Le Pen či Vladimír Žirinovskij, můžeme zařadit i prvního velkého českého pravicového populistu Miroslava Sládka (přezdívaný díky vzhledu „český Mr. Bean“), který proslul zejména svými otevřeně rasistickými výroky vůči Romům. Pro většinu společnosti tehdy zůstávali spíše komickými figurkami – stejně jako jí byl Adolf Hitler v době neúspěšného mnichovského pivnickového puče v roce 1923.

Po letech zdánlivého klidu se však pravicoví populisté vrátili v mnohem silnější inkarnaci. Dnes zažíváme další velký boom pravicového populismu, který započal souběžně s uprchlickou krizí v roce 2015 a nárůstem islamofobie. Rasismus se opět vrátil na politickou scénu, tentokrát však skryt za roušku řeči o „kulturních rozdílech“, které jsou údajně nepřekonatelné a různé kultury neslučitelné. V roli společného nepřítele migranty doplňuje i neoblíbená Evropská unie, dle pravicových populistů údajně ovládaná „neomarxisty“ či jinými skupinami, jejichž jediným cílem je rozbít národní suverenitu či přímo islamizovat Evropu. S protiimigrační a euroskeptickou rétorikou dosáhly krajně

pravicové strany jako německá AfD, francouzská Rassemblement National, nizozemská PVV či italská Fratelli d'Italia dvouciferných výsledků ve volbách, poslední dvě jmenované v nich dokonce vyhrály a zasedly ve vládě.

POLITIČTÍ ŠMEJDI

V Česku patří k těmto stranám zejména SPD Tomia Okamury. Ten je výmluvným příkladem toho, že pravicoví populisté jsou ze všeho nejvíce obchodníci s ideologiemi či spíše politickými šmejdy – podvodnými prodejci, kteří jsou schopni prodat svým obětem cokoliv. Někdejší senátor Okamura začínal stejně jako většina populistů s agendou kritiky zkorumpovaných politiků a nefunkčního politického systému, na který nabízel lék v podobě přímé demokracie. To, že byl svým voličům vždy ochoten nabídnout cokoliv, co se zrovna hodí, dokazuje i jeho pozoruhodný text Zase tu běhá strašák komunismu⁴ z roku 2012, ve kterém se s radikálně levicovým narativem hlásil k odkazu Pařížské komuny a komunismus v pojetí komunardů označil za „nejdemokratičtější systém, který svět poznal“. Okamura se se svou stranou Úsvit přímé demokracie dostal ve volbách 2013 poprvé do parlamentu, ze svého programu přímé demokracie však nedokázal prosadit vůbec nic a jeho strana se záhy ocitla v programové krizi. Její volební spoty z následujícího roku jsou zajímavé především svou naprostou bezradností v hledání nových témat; před evropskými volbami 2014 Okamura poprvé vytáhl xenofobní kartu v podobě plakátu s černou ovčí v bílém stádě [převzatého od populistické švýcarské SVP], utrpěl však porážku [3,12 %] a ještě větší debakl pak

⁴ Dodnes dostupné na <https://blog.idnes.cz/okamura/zase-tu-beha-strasak-komunismu.Bg12I13077>.

Okamurův text je natolik pozoruhodný, že si z něj dovolím citovat jeden odstavec: „Pokud máme dnes občanskou rovnost a svobodu, pak i díky komunardům, komunistům a socialistům a jejich pokračovatelům, kteří rovná volební a občanská práva prosazovali proti konzervativcům, navzdory tzv. pravici. Prosazovali sociální práva - osmihodinovou pracovní dobu, právo na stávku, bezplatné školství, důchodové a zdravotní pojištění. Vždy navzdory pravici. Za dnešní sociální a demokratický systém kdysi bojovali a umírali vraždění pravičáky výše zmínění „komunisté“. Hlásit se k takovým lidem není ostuda. Je to čest.“

² Původně dopis anglickému soudruhovi z 15. listopadu 1931, otištěn v *The Militant* 16. ledna 1932. Text vyšel v souboru *Lev Trockij: Fašismus. Co to je a jak ho porazit, 1944*; v české překladu vydala SOP v roce 2001. Anglická i česká verze dostupné online na www.marxists.org

³ Tony Cliff: *Marxism at the Millennium*, 2000; chapter 14. Dostupné online na www.marxists.org

FAŠISTICKÁ RÉTORIKA

v následných komunálních volbách na podzim [0,65%]. Následující rok se strana Úsvit rozpadla poté, co část členů obvinila Okamuru z tunelování stranické pokladny, a ten by zřejmě následoval osud svého předchůdce Miroslava Sládka, nebýt vypuknutí uprchlické krize, která mu přinesla nový vítr do plachet. Přestože se tehdy s krajně pravicovými a populistickými subjekty u nás roztrhl pytel [vedle zbytkového Úsvitu zmiňme neúspěšný Blok proti islámu, Trikoloru či Realisty], Okamura ví se s novou stranou SPD podařilo díky marketingové obratnosti a bezkonkurenční práci se sociálními sítěmi opět uspět a trvale zakotvit v parlamentu opírající se o stabilní voličské jádro.

Okamura je především podnikatel. Jeho strany mohly kvůli těžko prosaditelnému programu či extremistické orientaci jen těžko realisticky pomýšlet na podíl na vládě [to se po posledních parlamentních volbách bohužel zřejmě změnil], přišli si však na pěknou sumičku peněz ze státních příspěvků – například SPD získala podle údajů Transparency International mezi lety 2021–2024 ze státního rozpočtu 216 milionů korun⁵. Okamura je opakovaně obviňován, že finanční prostředky ze své strany tuneluje prostřednictvím faktur za „poradenské a mediální služby“ proplácené podezřelým firmám s fiktivními sídly. Podobná obvinění byla mimochodem svého času vznesena i proti Miroslavu Sládkovi.

Okamura možná není přesvědčeným rasistou [ve svých autobiografických úvahách několikrát popisoval, jak coby poloviční Japonec zažil v dětství kvůli své rase šikanu], jeho nechutné rasistické billboardy s černošskými „chirurgy z dovozu“ jsou prostě jen reklamní trik. Podobně například spolupředsedkyně německé AfD Alice Weidel žije ve stejnopohlavním svazku a se svou partnerkou původem ze Šrí Lanky má dvě adoptované děti, zatímco její strana bojuje proti imigraci a za tradiční rodinu. Tito populisté ve své cynické vypočítavosti ignorují fakt, že vyvolávají ve společnosti nebezpečné xenofobní nálady, kterými mohou být jednoho dne ohroženi i oni osobně, protože uvolněná stavidla nenávisli jdou už jen těžko zastavit.

Jsou tedy pravicoví populisté fašisty? Jak již bylo uvedeno na začátku, fašismus není ideologie, ale soubor symptomů. Vraťme se proto ještě jednou ke znakům fašismu podle Eca. Fašističtí politici praktikují tzv. kvalitativní populismus – oproti demokracii stojí na kvantitativních výsledcích hlasování se dovolávají vůle neohrazeného „lidu“ a stavějí se do role jejích vykladačů [například „hlas umlčované většiny“], zpochybňují tím legitimitu demokraticky zvolených zástupců, kteří se podle nich lidové vůli zpronevěřili. Od toho je již jen krůček k vůdcovskému principu, kdy je vůdce jakýmsi univerzálním zmocněncem vyjadřujícím společnou vůli monolitního národa. Název fašismus vznikl z latinského pojmu *fascis*, jakým se nazývaly svazky prutů udělované v antickém Římě jako atribut moci vysokým státním úředníkům jako symbol centralizované moci a národní jednoty.

O vytváření iluze společného nepřitele již byla řeč. Frustrace mas nabyla podoby „tekutého hněvu“ – po opadnutí prvotní paniky z uprchlické krize se jej pravicoví populisté snažili nasměrovat znovu vůči Romům [viz například popírání romského holocaustu v koncentračním táboře v Letech ze strany představitelů SPD], aby se pak nově přelil proti válečným uprchlíkům z Ukrajiny. Platí však, že čím je nám nepřítel vzdálenější, tím lépe zapadá do plánů populistů – s Romy či Ukrajinci žijícími kolem nás se osobně známe například z práce a zažíváme se jako lidé, takže jako předmět demonizace jsou mnohem účinnější migranti z Blízkého východu či Afriky, kteří se u nás prakticky nevyskytují. Podobně se hledání společného nepřitele projevuje i v nárůstu konspiračních teorií o domnělých spiknutích různých tajemných skupin. Moderní teorie o projektu nového světového řádu [New World Order, NWO] jsou jen obměnou staré teorie o židobolševickém spiknutí opírající se o podvodné tzv. protokoly sionských mudrců ze začátku 20. století – i dnes v nich ostatně vystupuje např. židovský miliardář Soros nebo jacísi „neomarxisté“ či „kulturní marxisté“ [aniž by většina lidí vůbec tušila, co tyto pojmy vlastně znamenají]. V nedávné koronavirové pandemii jsme pak byli svědky četných anti-waxerů a anti-rouškařů spatřujících v protipandemických opatřeních vládní spiknutí za účelem omezení osobní svobody.

Programový odpor k radám odborníků [„žádní odborníci nám nebudou diktovat, co si máme myslet!“] si u nás tehdy vyžádal krutou daň v podobě několika desítek tisíc mrtvých. Podobným případem je i popírání globálního oteplování navzdory četným vědeckým důkazům, které přinese katastrofální následky. Jde zároveň také o projev antiintelektualismu – inteligence je odvčným nepřítelem fašistů, kteří si často berou na mušku univerzity jako „hnízda neomarxismu“ a posmívají se „v praktickém životě nepoužitelným intelektuálům“ [dle Ecova poznatku jsou nepřátelé v myslích fašistů zároveň slabí a hodní posměchu a zároveň silní a nebezpeční].

Proti nepoužitelným intelektuálům a neschopným politikům održeným od reality stavějí populisté kult činu [„nekecáme, ale makáme“]. Populisté se vymezují proti elitám a establishmentu, i když ve skutečnosti jsou většinou sami příslušníky elit [například miliardáři Berlusconi, Trump, Babiš či podnikatelé Okamura, Rajchl]. Jejich elitářství a vůdcovský princip se projevují i v jejich politických stranách, které berou jako svůj osobní majetek, a jejich přísluhovači a poskoci se od nich nechávají dobrovolně zesměšňovat a ponižovat [například takový Miroslav Sládek si svého času dle různých svědectví zcela bezostyšně přivlastňoval peníze ze stranické kasy a členové strany mu dokonce měli sloužit jako osobní otroci například vytrháváním plevelu z příjezdové cesty u domu]. Populističtí vůdci odmítají jakoukoli kritiku své osoby, kritickým nezávislým médiím tak prostě nedávají rozhovory a označují je za nepřátele.

Typický je pro ně newspeak, do kterého spadají pojmy jako výše zmíněný „kulturní marxismus“ či „LGBT ideologie“ [průkopník vymyšlení novotvarů Václav Klaus kdysi používal podobný pojem „homosexuálníismus“, místopředseda slovenské strany Smer-SD Bláha pak mluvil dokonce o „duhovém fašismu“]. Fašisté hlasitě vykřikují fráze o kulturních válkách, ve skutečnosti jsou to oni sami, kdo je vede – nikdo přeci po nikom nic nechce kromě respektu; oslovovat každého v rodě, jakým se identifikuje, je obyčejná lidská slušnost, která nic nestojí. Fašisty charakterizuje i machismus v podobě pohrdání ženami a sexuálními menšinami, či záliby ve zbraních a silných autech [obojí má ostatně původ v touze po moci v úrovni sexuálních pudů].

⁵ Zpráva Transparency International z roku 2025 – <https://www.transparency.cz/snemovnim-stranam-priteklo-z-verejnych-rozpocetu-pres-23-miliardy-korun-za-roky-2021-2024/>

Nejnovějším přírůstkem fašistů tohoto druhu jsou u nás Motoristé [ve skutečnosti jen další podnikatelský projekt, v jehož pozadí stojí milionář Richard Chlad]. Podle historických názvů – Referendum o Evropské unii, později Strana nezávislosti ČR, dnes Motoristé sobě – jde zjevně o hnutí euroskeptického, národně konzervativního a anti-ekologického zaměření. Vyznačuje se typicky fašistickou rétorikou založenou na odmítání progresivismu; v osobnostech stranických lídrů Petra Macinky a Filipa Turka nabývá rozměrů až jakéhosi programového primitivismu v podobě toxické maskulinity a ostentativního porušování dopravních předpisů rychlou jízdou. Přílehlavě na ně sedí někdejší slova T. G. Masaryka adresovaná původně Andreji Hlinkovi: „Základním jeho rysem je ohromná primitivnost, nevzdělanost, naprostá nepotřeba kultury.“ Turek má navíc bizarní zálibu v nacistické symbolice [doma uchovává jako relikvii dýku SS], zjevně jej fascinuje osobnost Adolfa Hitlera a rád hajluje na veřejnosti. Nedávně zveřejnění jeho skandálních rasistických a neonacistických příspěvků na sociálních sítích vlastně není nic překvapivého.

FAŠIZACE MAINSTREAMU

Jestliže v poslední dekádě minulého století docházelo dle Cliffa k fašizaci ve zpomaleném pohybu, dnes je tento pohyb až dábelky rychlý. Přítomnost krajně pravicových stran v parlamentu dává fašistické rétorice novou legitimitu a krajně pravicová témata se stávají součástí obecného politického diskurzu. Podle modelu tzv. Overtonova okna se tím oblast témat tolerovaných ve veřejné diskuzi posouvá ke krajním pozicím – myšlenky, které byly dosud pro většinu lidí nepřijímatelné, se postupně normalizují. I velké mainstreamové strany tak v zájmu zachování voličů do určité míry přebírají jazyk krajní pravice a části jejího programu – typicky omezení migrace, ochranu hranic a národní identity, euroskepticismus či klimatický skepticismus.

To jsme v ČR mohli poprvé sledovat na začátku migrační krize v letech 2015/2016, kdy proti [u nás prakticky neexistující] nelegální migraci a přijímání uprchlíků vystupovali do jednoho představitelé všech parlamentních stran. Petr Fiala pózoval na fotografii u Orbánova plotu, zatímco se někteří regionální sociálnědemokratičtí politici neštítli použít nechutná rasistická slova o „přemnožených slimácích“ na

naší zahradě. Prezident Miloš Zeman, v 90. letech snad nejvýraznější oponent Miroslava Sládka, označil migraci za řízenou invazi a na státní svátek 17. listopadu 2015 vystoupil na jednom pódiu s příslušníky krajně pravicového uskupení Úsvit-Národní koalice [vzniklého dočasným spojením zbytkového Úsvitu a Konvičkovy Bloku proti islámu], se kterými si zazpíval státní hymnu; později v jednom svém vánočním poselství [!] mluvil o „nepříznivých občanech“, kteří nechťejí pracovat, čímž jsou obecně myšleni Romové. Příkladem ze zahraničí pak může být například tehdejší předseda křesťanskodemokratické Rakouské lidové strany (ÖVP) Sebastian Kurz, který nasadil tak silnou protiimigrační rétoriku, že s ní v roce 2017 během pár měsíců přetáhl voliče krajně pravicové FPÖ a vyhrál parlamentní volby.

Největším nebezpečím tak již paradoxně nejsou samotné extremistické strany, ale fašizace mainstreamových stran. Zatímco extremisté stojící v opozici proti demokratickému systému budou mít vždy jen omezený okruh voličů, o který navíc soupeří vzájemně mezi sebou, jejich myšlenky a program pomalu přebírají velké strany, které jsou u moci. Maďarská strana Fidesz Viktora Orbána se v 90. letech profilovala jako liberální centristická či dokonce sociálně-liberální strana, podobně i Ficův Smer-SD na Slovensku byl původně proevropskou sociálnědemokratickou stranou, za jejíž první vlády země přijala euro; dnes se z obou staly národně konzervativní síly budující ve svých zemích autoritářské režimy a ženoucí je do mezinárodní izolace.

České republice v současné době reálně hrozí podobný vývoj po vítězství hnutí ANO v parlamentních volbách, po kterých se rýsuje jeho vládní spolupráce s SPD a Motoristy. Andrej Babiš je populistou typu Berlusconiho s ideologicky nevyhraněnou catch-all party, stejně jako on však nemá problém spojit se ve vládě s krajní pravíci [Berlusconi sestavil několik vlád s neofašistickým Italským sociálním hnutím a Ligou severu]. Babiš začínal stejně jako jeho italský vzor s typickou protikorupční agendou a hnutí ANO při svých prvních volbách v roce 2013 přitáhlo především zklamané pravicové voliče; později se kompletně přeorientovalo na sociální témata a přetáhlo voliče levicových stran. Na evropské úrovni se ANO dlouho profilovalo jako proevropská liberální strana a pod vedením Pavla Teličky zamířilo do evropské

frakce ALDE [Aliance liberálů a demokratů pro Evropu]. Během uprchlické krize však Babiš naskočil na xenofobní a fašistickou rétoriku s heslem „nepřijmeme ani jednoho migranta“, popíráním romského holokaustu v koncentračním táboře v Letech [čímž se dostal na úroveň Okamurovy SPD] či strašením „neomarxisty“. Fašizace ANO pak byla dovršena v roce 2024, když Babiš spolu s Viktorem Orbánem a rakouskou FPÖ založil novou krajně pravicovou evropskou frakci Patrioti pro Evropu, do které záhy přešli nizozemská PVV Geerta Wilderse, francouzské Rassemblement National Marine Le Penové či italská Lega [někdejší Okamurovi spojenci z bývalé frakce Identita a demokracie]. Babiš se ostatně nedávno před volbami nechal slyšet, že má podobné názory jako SPD. Hnutí ANO navíc vedle pragmatických kariéristů umožňuje ve svých řadách seberealizaci i lidem jako jsou například ultrakonzervativce, odpůrce potratů a účastníci pro-life pochodů Aleš Juchelka, či Patrik Nacher, který uspořádal na půdě sněmovny obudnou konferenci na téma LGBT [na které vystoupili takoví experti jako hoteliér odmítající zaměstnávat „homosexuálně nemocné lidi“) a jehož odporná publikace Dvojí metr připomíná encyklopedii fašistických narativů.

ZDIVOČELÁ PRAVICE

Fašizace není problémem pouze antisystémových stran. Druhá nejsilnější česká strana ODS je členem evropské ultrapravicové frakce Evropská konzervativci a reformisté, ve které se bratří s italskou post-fašistickou stranou Fratelli d'Italia premiérky Giorgie Meloniové [nástupce zmíněného neofašistického MSI], ultrakonzervativním polským PiS či pravicové populistickými Švédskými demokraty.

ODS je konzervativní strana s ideologií ekonomického liberalismu a zahrnuje poměrně široké spektrum od ultrapravice až po umírněné středo-pravicové křídlo, které má blíže evropských křesťanským demokratům – tím připomíná americkou Republikánskou stranu ve stavu před nástupem Donalda Trumpa. Nesmíme zapomínat, že stranický mainstream ODS u nás v rámci pravicového verbálního boje proti zneužívání sociálních dávek zavedl před lety do širokého používání eufemistický pojem „nepřízniví“, kterým jsou ve skutečnosti rasisticky označováni Romové. Fialova vláda až do krajnosti podporuje a dodává zbraně apartheid-

nímu režimu v Izraeli, který páchá genocidu palestinského obyvatelstva [v široké podpoře Izraele u nás bohužel nelze nevidět podtext rasisticky předpojaté nenávisti vůči Arabům a muslimům]. Ultrapravicové křídlo ODS se pak realizuje zejména v Evropském parlamentu, kde v duchu klausovského euroskepticismu hájí národní suverenitu; jeho současný představitel Alexandr Vondra patří k hlasitým obdivovatelům Donalda Trumpa.

Část stranické ultrapravice má blízko k Liberálnímu institutu, který do Prahy v roce 2024 pozval autoritářského argentinského prezidenta Mileie a ocenil jej medailí – ve skutečnosti nic nového, již v 90. letech podobní lidé obdivovali chilského diktátora Pinocheta pro jeho důchodovou reformu a tvrdý postoj vůči levici, který byl ve skutečnosti masovým vražděním. Nejviditelnější představitelé klausistického křídla stranu opustili a postupně přechází k Motoristům, například Boris Šťastný či Jan Zahradil. Fašističtí Motoristé tak do určité míry představují „zdvořelou ODS“, jejich předseda Petr Macinka je ostatně dlouholetým spolupracovníkem Václava Klause. Samotný Václav Klaus je pak zajímavý příklad posunu od devadesátkového neoliberála k pozici nestora české krajní pravice – po odchodu z ODS postupně podpořoval Svobodné, bizarní populistické uskupení Hlavu vzhůru Jany Bobošíkové, působil jako expert v rodinném projektu Trikolory a dnes podporuje Motoristy, zatímco jemu blízcí lidé (jako poradce Jakl či ekonom Ševčík) kandidovali na kandidátkách SPD. Na konferenci 13. září 2024 trefně nazvané Pátek třináctého pro českou pravici [šlo o skutečnou hororovou show s účastí fašistických zombies] se sešli ultrapravičáci z různých politických stran – vedle Šťastného a Zahradila též Filip Turek z Motoristů, Patrik Nacher z ANO a lidovecký senátor Jiří Čunek, který v roce 2006 smutně proslul vystěhováním Romů z centra Vsetína do uměle vytvořeného ghetta. Krásně to ilustruje slova britského marxisty Alexe Callinicos, že současná krajní pravice je široké spektrum, které zde sahá od tradičních konzervativců až po otevřené neonacisty.

Fašizace české pravice se projevuje i v silicím strašení levicí, přestože je u nás marginální a na svém historickém minimu. Ve svém předchozím článku jsem psal, jak se vůči iluzorním „levičákům“ a „komoušům“ verbálně vymezují všechny parlamentní strany včetně

Piráťů a jak premiér Fiala svým výrokiem „neodevzdám zemi levici“ [kterým měl však zřejmě na mysli hnutí ANO či Stačilo!] pasoval levici na jakousi nelegitimní sílu hodnou vyloučení z demokratického boje. Pojem „neomarxismus“ nabyt pro všechny politiky významu univerzální nadávky, kterou lze napasovat na vše, vůči čemu se chtějí zrovna vymezit. Démon neomarxismu je zkrátka společným nepřítelem, proti kterému je nutné bojovat všemi prostředky – například pravicový portál Echo24 [který je ve skutečnosti ukázkovým příkladem fake news v původním slova smyslu, tedy něčeho, co se tváří jako zpravodajství, ale ve skutečnosti jím není, protože je názorovou publicistikou] se takto před americkými prezidentskými volbami vyznamenal hysterickými články o tom, že „Trump prostě musí vyhrát“ jako civilizační obrana před levičáky a progresivisty.

KONZERVATIVNÍ LEVICE?

Fašizuje se však bohužel i část nominální levice. Zejména ve středoevropském regionu se prosazuje tzv. konzervativní levice – její samozvaní příslušníci se dle vlastních slov chtějí soustředit na ekonomická a sociální témata namísto „kulturních témat“, jako je ochrana menšin či životního prostředí, což je údajně odlišuje od tzv. progresivní či kulturní levice. Výtky, že část levice zdůrazňující enviromentální či genderová témata jaksi zapomněla na každodenní problémy příslušníků pracující třídy jsou snad do určité míry oprávněné; konzervativní levice však není návratem k původnímu socialismu 19. století, jde o kulturně a národně konzervativní směr, který nemá s klasickou levicí nic společného. Jsou to ve skutečnosti sami příslušníci konzervativní levice, kdo zdůrazňuje kulturní témata, protože většinu jejich rétoriky zaplňuje vymezení se vůči progresivistům, „genderové ideologii“ či multikulturalismu. Tím se blíží pravickým populistům jako jsou u nás Babiš a Okamura, kteří zase naopak do svého programu integrovali část sociálních témat. To nahrává buržoazním politologům, podle jejichž teorií se krajní pravice a levice dotýkají [někteří dokonce považují nacismus za druh socialismu a pojem krajní pravice za pouhý konstrukt stalinské politologie].

Rozdělení na konzervativní a progresivní levici je od samého začátku nesmyslné, protože zájmy pracující třídy a zájmy cizinců či menšin přeci

nejdou v rozporu – to tvrdí pouze fašisté. Petr Uhl v jednom ze svých posledních rozhovorů trefně poznamenal, že konzervativní či národovecká levice je *contradictio in adiecto*, tedy vnitřně rozporný pojem, protimluv. Levice vždy od samého počátku stála na straně společenského pokroku a vedla boj za emancipaci všech skupin utlačovaných třídní patriarchální společností, progresivismus je její podstatou. Osvobození od útlaku lze dosáhnout pouze společným úsilím všech lidí různého genderu, sexuální orientace, národnosti či rasy; nadnárodní kapitál může porazit pouze uvědomělá mezinárodní pracující třída. Socialisté proto již od svého počátku v 19. století vyznávali princip internacionalismu a byli úzce provázáni s feministickým hnutím. Klíčovým heslem je, že „proletář nemá vlast, jen své okovy“ – nikdo nemůže být socialista a zároveň vlastenec. Nacionalismus a fašismus jsou efektivními mocenskými nástroji vládnoucích tříd k rozbití jednoty pracující třídy.

Fašizace části levicových intelektuálů je však bohužel poměrně častým jevem. Učebnicovým příkladem je u nás spolek Svatoopluk, jehož členové se dle svých slov „hlásí k tradiční levici, ale dívají se na svět očima konzervativní pravice“. Svým názvem spolek odkazuje na pověst o knížeti Svatooplukovi, který dal svým synům svazek prutů symbolizujících národní jednotu – podobnost s Mussoliniho fašistickou symbolikou není náhodná, Svatooplukovy pruty jsou ve skutečnosti římskými fasces přejatými do českého folklóru. Spolek je hierarchickou organizací rozdělenou do několika sekcí, tzv. prutů v čele s jejich správci – vedle sociálního prutu Solidarita jsou to například prut Tradice či prut Odolnost, který nepříjemně připomíná paramilitantní bojůvku. Čelnými představiteli spolku jsou kdysi levicoví intelektuálové jako politolog Petr Drulák či ekonomka Ilona Švihlíková, která například nemá problém účastnit se opakovaně seminářů organizovaných SPD. Samotný spolek Svatoopluk uspořádal letos obludnou konferenci se strašidelným názvem „Východiska a vůle ke změně režimu“, na které vystoupili představitelé SPD (včetně jejího lídra Tomia Okamury), Motoristů, Trikolory i Stačilo!

KONEČNÁ, STAČILO!

Na úrovni politických stran je konzervativní levice fenoménem zejména středoevropského regionu – vedle

slovenských stran Smer-SD a Hlas [které byly vyloučeny ze Strany evropských socialistů] jde především o Spojenectví Sahry Wagenknecht, které se v roce 2024 odtrhlo od německé strany Die Linke a bodovalo v zemích bývalého východního Německa. V České republice se k nim pak zařadila KSČM a jí vytvořená volební koalice Stačilo!

KSČM najela pod vedením předsedkyně Kateřiny Konečné na pravicový populismus, jako by se bez něj již politika nedala dělat. Jakkoli byl za jejího předchůdce Vojtěcha Filipa převládající stranickou ideologií neostalinismus, strana měla alespoň nějakou ideologii [jakkoli zhoubnou]. Dnes však nemá ani to – z nominálně komunistické strany se fakticky stala strana národně konzervativní a pravicová. Markéta Juřicová před rokem na stránkách Solidarity ve svém článku *Může být KSČM naděje pro českou levici?*⁶ přehledně shrnula důvody, proč stranu nelze nazývat levicí. Za všechny myslím mluví vyjádření stranického regionálního lídra Jana Dvořáka vymezujícího se vůči progresivismu [jak může komunistický politik vůbec něco takového říct?], soukromé názory Leo Luzara na plození dětí v zájmu přežití evropské civilizace či oslavování Donalda Trumpa ze strany některých členů na sociálních sítích. Tvrdý odpor proti migraci a green dealu vyvrcholil vystoupením KSČM z evropské frakce Levice [The Left], což Konečná zdůvodňovala ochranou národních zájmů. Strana opustila veškerý radikálně levicový program [program volební koalice Stačilo! již například neobsahuje požadavek progresivního zdanění] a Konečná se otevřeně chlubí tím, jak v Evropském parlamentu hájí zájmy českých kapitalistů. Tradiční nostalgická zahleděnost strany směrem k Moskvě [která byla posledních 35 let vždy nesmyslná vzhledem k tomu, že Rusko je oligarchickým kapitalistickým státem] vyústila v podporu Putinova fašistického režimu, který vězní levicovou opozici a dopouští se imperialistické agrese vůči Ukrajině.

Někdejší ideolog stranického neostalinismu Josef Skála, který je znám svými přátelskými vztahy s představiteli SPD, zafungoval v KSČM jako spojka na krajně pravicové kruhy. Kateřina Konečná se tak postupně zúčastnila několika demonstrací krajní pravice vedle lidí

jako Jindřich Rajchl či Ladislav Vrabec. V roce 2023 pak KSČM za doprovodu fráze o sjednocování levice uzavřela volební koalici Stačilo! s bizarními národně konzervativními straníčkami Spojení demokraté-Sdružení nezávislých [SD-SN] a Česká strana národně sociální [ČSNS]. Zatímco SD-SN je paskvil vzniklý převzetím zbytku někdejší proevropské strany SNK Evropských demokraté, ČSNS je strana s více než stoletou demokratickou tradicí, která se však pod vedením předsedy Klusáčka posunula ke skutečnému nacionálnímu socialismu, který má v názvu – charakteristické je hraní si na vojáčky v podobě výcvikových táborů domobrany, který Klusáček organizuje ve spolupráci se spolkem Svatopluk [konkrétně prutem „Odolnost“, jehož je správcem]. S touto sebrankou slavilo Stačilo! v roce 2024 nečekaný úspěch v Evropských volbách a následně se v rámci obcházení zákona o volbách do parlamentu [vyžadujícího pro volební koalici vyšší hranice vstupu než 5%] transformovalo v samostatnou politickou stranu, čímž byl ideologický zánik KSČM symbolicky dokonán.

Strana Stačilo! před parlamentními volbami doplnila svou kandidátku podivnými osobnostmi napojenými na krajní pravici. V čele strany stanul soukromý zemědělec a dezinformátor Daniel Sterzik vystupující pod přezdívkou Vidlák, který je napojen mj. na agrobarena Janděska [dříve expert pro zemědělství hnutí Trikolora a dodavatel masa na předvolební jarmarky SPD]. Ještě větším úletem jsou Jiří Kobza, který ke Stačilo! přešel z SPD, Petra Rádová původem z Rajchlova PRO a konečně Jana Bobošíková, která má za sebou pestrou historii neúspěšných kandidatur za obskurní subjekty jako Suverenita či Volný blok. Na poslední chvíli se na šílenou kandidátku Stačilo! nechali zapsat i členové Sociální demokracie pod vedením Jany Maláčové – je to opravdu smutný pohled na nejstarší a kdysi nejsilnější českou politickou stranu, jejíž vedení se z prosté touhy po politických korytech stalo ocáskem KSČM, vůči které se strana 35 let vymezovala. Společnými silami tak zatloukli poslední hřebíček do rakve české levice. Většina lidí v ČR si bohužel myslí, že levice vypadá takhle a je tak pro ně čirým zlem, což blokuje jakoukoli politickou alternativu na dlouhá léta dopředu; jediným, kdo na koalici Stačilo! nakonec politicky vydělal, byly strany Fialovy vládní koalice, kterým strach z této „levice“ pomohl mobilizovat voliče. Je nesmazatelnou vinou

a historickou ostudou KSČM a Sociální demokracie, že se na této degradaci české levice podílely. Voliči nakonec dali Stačilo! na pamětnou, což je dobrá zpráva.

Představy některých levicových politiků domnívajících se, že přilákají voliče převzetím rétoriky pravicových populistů, jsou od počátku scestné. K čemu je takový kováříček [či náčíček], když si může každý zajít rovnou ke kováři?

ZPÁTKY VE TŘICÁTÝCH LETECH

Jako bychom se ocitli opět ve třicátých letech, 80 let po hrůzách nacistu a holokaustu znovu zažíváme růst fašistických sil po celém světě. Nově je morálně posílilo i druhé volební vítězství Donalda Trumpa a jeho návrat do funkce nejmocnějšího muže planety. Trumpa ještě před deseti lety nebral nikdo vážně, přesto se mu podařilo za pomoci té nejsprostší šovinistické rétoriky vyhrát dvoje prezidentské volby a z Republikánské strany s více než 150letou tradicí [sahající až k Abrahamu Lincolnovi] učinit stádo poslušných přitakávačů. Jeho první šílené kroky po opětovném nástupu do úřadu letos v lednu připomínají nástup Adolfa Hitlera k moci v roce 1933 – cizinci žijící v USA často dlouhá léta i s rodinami jsou odchytáváni na ulicích a násilím deportováni, takže se bojí vycházet z domů; levicoví aktivisté jsou vylučováni ze studia a antifašisté stíháni z terorismu; jsou potlačována práva transgender osob a exekutivní příkaz nařizující přemístění transgender žen do mužských věznic [kde se logicky stávají obětí násilí a sexuálního zneužívání] se rovná zločinu proti lidskosti; nebinárním osobám byl odebrán legální status a lidem bez označení Muž/Žena v průkazu totožnosti je znemožněn vstup do země [některé země jako např. Nizozemsko tak dokonce vydalo pro své občany varování před cestou do USA]. Povolání ozbrojených jednotek národní gardy k „ochraně pořádku“ do některých velkých amerických měst připomíná státní převrat.

Potlačováním práv LGBT, perzekucí opozice a nechutnou nacionalistickou rétorikou se Trumpovy USA začínají přibližovat Putinově režimu v Rusku. Společné jsou jim i imperialistické ambice – Trump vyslovil požadavek na navrácení kontroly nad Panamským průplavem a zcela neslýchaně hovoří o anexi Kanady či dánského Grónska [američtí spojenci v NATO by tak měli

6 Markéta Juřicová: *Může být KSČM naděje pro českou levici?* in *Solidarita* 129, 2024

znervóznět, zda mají zbrojit více proti Rusku či proti USA]. Stejný charakter má smlouva či spíše koloniální dohoda o nerostných surovinách hyenisticky vnucená válce čelící Ukrajině nebo vojenská podpora Izraeli, který pácha genocidu palestinského obyvatelstva [dle jednoho Trumpova plánu měla být etnický vyčištěná Gaza přestavěna na luxusní přímořský rezort].

Krajní pravice po celém světě nástup Trumpa oslavuje. Nechvalně známý Project 2025 amerického ultrakonzervativního think tanku Heritage Foundation v něm vidí příležitost ke „konzervativní revoluci“ spočívající v potlačení „rozmanitosti, rovnosti a inkluze“ včetně omezení práv menšin. Po celém světě se šikuje fašistická internacionála, jakkoli paradoxně ten pojem zní. S jejím projektem již v minulosti přišel někdejší Trumpův ideolog Steve Bannon a po něm i Elon Musk – oba mimochodem Trumpův návrat do funkce oslavili veřejným hajlováním. Musk jako současný nejbohatší muž planety pomocí svých financí a mocných vlivových nástrojů v podobě jím ovládaných sociálních sítí umetl Trumpovi cestu k moci a stejným způsobem podporuje i evropskou krajní pravici, ať už jde o německou AfD či britského neonacistu Tonyho Robinsona; tím by vznikla mezinárodní fašistická síť s prakticky neomezenými prostředky. Pouze Muskova psychická labilita vedoucí k jeho osobní roztržce s Trumpem a rozdělanost mezi více megalomanskými projekty zřejmě prozatím zabránily jejímu vzniku v institucionalizovanější podobě.

Vidíme však, jak se fašisté z celého světa semkli k uctění památky zavražděného ultrakonzervativního aktivisty Charlieho Kirka, ze kterého se stává mučedník typu Horsta Wessela, jeho portréty se například objevily na nedávné Robinsonově demonstraci v Londýně. V ČR byla k uctění památky Kirka odsloužena mše kardinálem Dukou, na které se sešel výkvět českých fašistů z různých politických stran – vedle zastupců Motoristů též Jaroslav Foldyna z SPD, předseda PRO Jindřich Rajchl, neonacista Tomáš Vandas z DSSS, ale i konzervativní senátor Zdeněk Hřaba ze senátorského klubu ODS. Kdo tvoří českou sekci fašistické internacionály může napovědět i složení hostů na druhé Trumpově inauguraci, na které Českou republiku zastupovali představitelé hnutí ANO a Motoristů. Obě politická uskupení pravděpodobně vytvoří příští vládní koalici s SPD.

LIBERÁLNÍ ELITY VS. DEZOLÁTI

Stejně jako ve třicátých letech jsou vládnoucí liberální elity otrženy od potřeb většiny obyvatel a příliš slabé na to, aby dokázaly vzdorovat nástupu fašistů [část z nich se navíc sama fašizuje].

I v rozvinutých zemích je dnes společnost hluboce rozdělená na vítěze a poražené – někdy se pro ně používají označení „Anywhere“ a „Somewhere“. Do skupiny Anywhere patří úspěšní lidé, kterým globalizace zajistila přístup ke kvalitnímu vzdělání a kariéře [nejvíce důležitá je v tomto znalost cizích jazyků]. Jde o kosmopolitní světoobčany, jejichž domovem je celý svět, díky cestování mají široký kulturní rozhled a liberální názory. Většinu společnosti však tvoří ti méně úspěšní – Somewhere, kteří jsou z různých důvodů vázáni na jedno místo. Nedostává se jim rovných příležitostí nejen kvůli sociálnímu původu, ale i kvůli pouhému místu jejich bydliště na periferiích s horší úrovní školství [zkuste jen srovnat úroveň škol v Praze a ostatních regionech], kvůli nedostatečnému vzdělání a jazykové bariéře jsou pak nuceni zůstat po zbytek života ve vyloučených lokalitách s nedostatkem pracovních příležitostí. Postupně roste izolace obou těchto skupin, jejichž příslušníci žijí v oddělených sociálních bublinách. Již od věku cca 11 let, kdy u nás děti z privilegiovaných skupin nastupují na 8letá gymnázia, se spolu příslušníci těchto kast v podstatě vzájemně nestýkají a sociální sítě jim filtrují pouze uživatelsky přizpůsobený obsah, takže sdílejí informace jen v rámci své bubliny. Netřeba dodávat, že masu frustrovaných lidí se takto stávají snadným cílem populistů, zatímco příslušníci elit nad nimi opovržlivě krouží hlavou.

Frustrovaní voliči populistů nejsou hloupí. Naopak, na rozdíl od většiny městských liberálů si dobře uvědomují, že nežijeme v ideálním a fungujícím systému, na vlastní kůži pociťují jeho nespravedlnost a krizi. Bohužel, kvůli existenčním problémům a pracovnímu vytížení nemá většina z nich čas, sílu ani náladu zabývat se hlouběji politickou analýzou; stačí jim jednoduché odpovědi, které jim v příspěvcích na sociálních sítích nabízí populisté. Liberálové se reálně vůbec nesnaží získat tyto lidi na svou stranu – hluboce jimi pohrdají a řečmi o „dezolátech“ hloubí ve společnosti nepřekonatelný příkop, snaží se jimi mobilizovat pouze svůj tábor. Proto v politickém souboji s populisty pravi-

delně prohrávají. Hillary Clinton například během své prezidentské kampaně v roce 2016 pronesla o Trumpových příznivcích, že půlka z nich patří do „koše ubožáků“ [basket of deplorables]. V ČR byla v tomto přelomová již první přímá volba prezidenta v roce 2013, ve které měli liberální elity jasného favorita v Karlu Schwarzenbergovi a mainstreamová média se nijak netajila jeho podporou; Zeman byl vykreslován jako kandidát buranů a byl kritizován pro své vulgaritu i celkovou sprostotu, zatímco v podobných projevech Schwarzenberga spatřovali stejní lidé šlechtickou noblesu a nonšalantnost. Toto elitářství stálo na začátku dialektického procesu, ve kterém se Zemanovi příznivci i někteří nerozhodní voliči začali postupně k buranství hrdě hlásit a Zemanovo vítězství přijali s uspokojením jako důkaz toho, že hlas lidu se dokáže vzepřít mediální manipulaci a nevyžádaným radám odborníků.

Jakkoli liberální strany představují opozici vůči populistům, jejich elitářství odcizené od potřeb pracujících nemůže vzbuzovat žádné sympatie. Typickým příkladem může být vyjádření nizozemského liberálního politika a současného generálního tajemníka NATO Marka Rutteho, který na otázku, z jakých zdrojů mají evropské země financovat zvyšované náklady na zbrojení, doslova doporučil vzít peníze důchodcům. Podobně netaktické a hloupé bylo v tomto směru celé působení Fialovy vlády složené ze stran koalice SPOLU a Starostů, které jako by čtyři roky ze všech sil pracovaly na tom, aby příští volby vyhrál Andrej Babiš. Zdrucující je u nich především ona neuvěřitelná faleš s jakou vyzývají k občanské zodpovědnosti a uskromnění nás všech, zatímco velkých byznysmenů se tento morální apel v jejich společenském modelu netýká – ti se zodpovědně chovat nemusí, protože soukromé vlastnictví je svaté a nedotknutelné. Podobně spolek Milion chviliek pro demokracii sice dosáhl pozoruhodných výsledků v podobě mobilizace stovky tisíc lidí proti oligarchovi a populistovi Babišovi, do kritiky ostatních oligarchů stojících na „správné“ straně se však raději nepouští, jde tak pouze o selektivní moralizování.

Ve svém předchozím článku jsem již psal, že se politické poměry u nás začínají pomalu blížit těm v USA, kde mají voliči na výběr v podstatě jen ze dvou stran. Jakkoli u nás formálně existuje stran více, jde v podstatě již jen o dva bloky – na jedné straně jsou populis-

tičtí národní konzervativci a na druhé pak strany liberálního bloku. Tomuto stavu jen nahrávají opakující se apely k volbě rozumem, protože „teď jde o všechno“ a „je čas stát na správné straně“. Podobně jako v USA jsou obě hlavní strany pravicové, vyznávají individualismus a volný trh; jakákoli alternativa k nim se prosazuje jen těžko. Elitářství liberálů se nedá skrýt žádným pinkwashingem ani slovy o inkluzivním kapitalismu, jaké jsme v USA viděli u Hillary Clinton i u Kamaly Harris. Jakkoli se tonoucí se čeští progresivní levicovní voliči chytají stébka naděje například v podobě společné kandidátky Pirátů a Zelených, ani jedna z těchto stran se u nás k levici otevřeně nehlásí a Piráti pod Hřibovým vedením připomínají spíše druhou „topku“.

Jak řekla lídryně amerických Zelených Jill Stein, jedinou možnou odpovědí na neofašismus je zastavení neoliberalismu. Zvolení dalšího liberála pouze ještě více rozdmýchá plamen pravicového extremismu.

JAK Z TOHO VEN?

Liberální politici jsou proti populismu bezmocní. Ti naši nebyli za 12 let schopni najít proti Babišovi a Okamurovi účinnou strategii, lék na populismus.

Řešení je tu při tom celou dobu na očích. Prezidentské volby v USA v roce 2016, které přinesly nečekané vítězství Donalda Trumpa, byly jedním z prvních velkých vystoupení pravicového populismu a také názornou historickou lekcí, ze které si však nikdo nevzal ponaučení. Již výše jsem naznačil z jakých důvodů byla původní jasná favoritka Hillary Clinton poražena – jakkoli je Trump odpuzující postavou, liberálku Clintonovou bylo zkrátka těžké mít rád [člověku se vybavuje klasický americký protestsong z 60. let Love Me, I'm a Liberal], za jejím vlažným progresivním programem se skrývala elitářská faleš a zákulisní stranické intriky. První velký šok však přišel již v primárkách v Demokratické straně, kde Clintonová narazila na nečekaně silného soupeře v osobě senátora Bernieho Sanderse. Sanders se na americké poměry profiloval nezvykle silně levicově a dokonce se hlásil k demokratickému socialismu, ve svém programu volal v duchu dozrávajících hnutí Occupy po regulaci finančníků z Wall Street a po vytvoření sociálního státu po evropském vzoru s veřejným zdravotnictvím a bezplatnými vysokými školami, který by byl financován zdaněním 1% nejbohatších. Nejde ani tak o samotného Sanderse, ale o neuvě-

řitelný fakt, že i v tak zdánlivě beznadějně individualistické společnosti, jakou je ta americká, dokázal svou otevřeně levicovou rétorikou strhnout miliony lidí – v primárkách pro něj hlasovalo přes 13 milionů registrovaných voličů Demokratické strany a s Clintonovou tak prohrál jen poměrně těsně. Tato skutečná politická revoluce byla bohužel zcela zastíněna následným vítězstvím Trumpa.

Trumpovo vítězství bylo politickými komentátory popisováno jako historický posun příslušníků bílé dělnické třídy k pravici (vzpouza „naštvaného bílého muže“), už málo se však mluví o tom, že existoval zajímavý překryv mezi voliči Trumpa a Sanderse – určitá část Sandersových podporovatelů z primárek přešla v prezidentských volbách k Trumpovi. Znamená to, že lidé, kteří hlasovali pro populistu Trumpa a jeho odpornou ultra-pravicovitou rétoriku, byli zároveň připraveni dát hlas sociálnímu státu a zdanění bohatých.

Neznamená to pouze, že pravicový populismus je zaměnitelný za populismus levicový. Autentická levice není populistická, oproti populistům se nechce zalíbit každému – vedle slibů sociálních výhod zároveň říká i to méně příjemné B, tedy že to něco bude stát, že je nutné přerozdělení bohatství. Populisté nic takového neříkají, takový Andrej Babiš sice chce rozdávat lidem peníze, ale zároveň odmítá zvyšovat daně – to je bezprogramový populismus.

Autentická levice se nesnaží urvat politické body tím, že se sveze na vlně xenofobie. Naopak, musí vysvětlovat pracujícím, že osvobození si mohou vybojovat pouze jako uvědomělá a organizovaná třída, ve spojení s ostatními pracujícími a utlačovanými menšinami z celého světa; cokoliv jiného pouze rozbíjí třídní jednotu a spolu s ní i jakékoli naděje na změnu. Nacionalismus je relikv 19. století a do něj také patří; tehdy snad dávalo politické uspořádání na základě příslušnosti k národu o něco větší smysl než uspořádání na základě dědičného feudálního vlastnictví v čele s panovnickými rody v obrovských říších („žaláře národů“ jako Rakousko-Uhersko či Ruská říše) či naopak malých feudálních státčích, na které byly rozdrobeny Německo či Itálie. Nacionalismus však zároveň sloužil nastupující nové buržoazní třídě k ospravedlnění imperialismu, což si vyžádalo mnohé krvavé tragédie v podobě válek a genocid trvajících dodnes. Proti nacionalismu se však již v revolučním roce 1848 objevila lepší alternativa – socialistická myšlenka, že dělníci nemají

vlast, že příslušnost k sociální třídě je mnohem logičtější hledisko než příslušnost k národu a jediné správné, chceme-li svrhnout skutečný zdroj útlaku.

Socialismus je především ideologií naděje. Chmurná slova o bezmoci a o směřování světa do záhuby jsou doménou fašistické rétoriky. Jako socialisté proto berme optimismus jako politický úkol. Jakkoli to v našich českých poměrech vypadá, že fašismus se stává mainstreamem, společnosti na západ od nás se spíše politicky polarizují. V zemích jako Francie, Německo či Spojené království se daří mobilizovat masové lidové antifašistické hnutí a levice je zde opět na vzestupu. Ve Francii se v roce 2024 proti hrozbě očekávaného vítězství krajně pravicové Rassemblement National v předčasných parlamentních volbách podařilo během několika dní sjednotit levice do Nové lidové fronty, která následně nečekaně zvítězila, zatímco RN skončila až třetí. Německo letos zasáhly statisícové demonstrace proti krajně pravicové AfD a jejímu sbližování s CDU/CSU, když poslanci obou stran prohlašovali v parlamentu rezoluci požadující zpřísnění imigrační politiky – CDU/CSU, která na demonstrace doplatila několika rozbitými okny, si další spolupráci s AfD raději rozmyslila; dalším výsledkem pak byla mobilizace voličů odepisované levicové strany Die Linke, která v následných parlamentních volbách dosáhla překvapivě dobrých výsledků [na rozdíl od odštěpeného Spojenectví Sahry Wagenknecht, které se do parlamentu nedostalo]. Ve Spojeném království se v roce 2024 při nepokojích robinsonových bojůvek podařilo zmobilizovaným antifašistům vytlačit tyto neonacisty z ulic; nedávno pak projevíli zájem o zapojení se do nově zakládané levicové strany Your Party v čele s Jeremy Corbynem během prvních dnů statisíce lidí. Po celém světě se pak miliony lidí organizují v hnutí solidarity s Palestinou čelící genocidě, a to i navzdory četným represím a policejní brutalitě; do protestů se vedle univerzitních studentů zapojují i pracující a leckde dokonce celé odborové organizace. Konečně i v České republice přispěla válka v Palestině, klimatická krize či zpochybňování ženských a LGBT práv k radikalizaci tisíců mladých lidí, kteří odmítli cestu pohodlného konformismu. Naděje tedy žije.

FALEŠNÉ SLZY A SPRAVEDLIVÝ HNĚV

JAN MÁJÍČEK

Republika Příbram byla předvolební politická roadshow Seznam Zpráv. Tato série reportáží se odehrávala ve městě Příbram, kde volby do Sněmovny v roce 2021 dopadly jako celorepublikový průměr. Autoři si pozvali několik politiků z celého spektra, postupně s nimi prochází jednotlivé části města a konfrontují je s realitou a názory místních.

V prvním díle vystoupila ze svého kampaňovými samolepkami polepeného vozu Eva Decroix, místopředsdkyně ODS. Tu štáb vzal k místní ubytovně, kde se politička ODS setkala kromě obyvatel ubytovny také s představitelkou úřadu práce a sociálními pracovníky. Do očí bijící chudoba i sociální vyloučení nedávaly Decroix příliš prostoru pro úsměvy, se kterými původně ze svého auta vystupovala.

Neoddiskutovatelným hrdinou příběhu se ale stal sociální pracovník Pavel Veleman, který místopředsdkyni konfrontoval hned několikrát. Ať už to bylo kvůli očividné snaze úřadů nevyplatit dávky, nebo poukazováním na to, kam to politická reprezentace v čele s ODS dopracovala. Decroix se naprosto dětinsky hájí, že ona přece nic, vždyť přišla do politiky lidem pomáhat. Veleman jí oponuje a správně říká, že jako místopředsdkyně ODS si nese s sebou i politickou odpovědnost za minulost té strany. Nezapomínejme, že to byla právě ODS, která zavedla pojem „nepřízpůsobiví“ pro lidi často sociálně vyloučené, čímž dodala skvělý politický pojem celé krajní pravici – a ta, od DSSS po SPD, ho používá dodnes.

Decroix se v jednom momentě po návalu Velemanových výtek omluví a jde si ven před ubytovnu tiše zavzlykat. Opět opakuje, že jí vadí, že ji hází do jednoho pytle s nějakými šmejdy. Jenže to jsou falešné slzy. Být politikou ODS znamená stát na straně majitelů

opravdu si myslí, že stačí jen „slušnost“ a politici všech směrů se obejmou a vše bude krásné, nebo na diváky hraje hru s falešnými slzami.

O zoufalé situaci i mezi sociálními pracovníky vypovídají nejen údaje o výši jejich platů a velmi malých možnostech, jak lidem pomoci, ale také scéna, kdy jedna z pracovníků navrhuje Decroix, aby byly zřízeny chudobince, aby lidé nekončili na ulici. Na to Pavel Veleman spráskne ruce a říká: „Chudobince? V 21. století?“. A má pravdu. Bohužel zoufalá situace nedovoluje lidem uvažovat o tom, co by se dalo dělat lépe. Napadají je věci už dávno překonané.

Proto potřebujeme politiku, která postaví na první místo lidskou důstojnost: to znamená důstojné platy a mzdy, dostupné bydlení a vzdělávání, a sociální systém, který člověka vytáhne z problémů, byť by byly sebehlubší. Takový systém ale musí narušit převládající neoliberální fanatismus o malém a štíhlém státu a o tom, že danění bohatých je trest za úspěch. Naopak, jak je vidět ze sociologických dat, čím menší jsou sociální rozdíly ve společnosti, tím kvalitnější je život každého jejího člena. V konečném důsledku nás ale čeká konfrontace s kapitalismem jakožto celkem, protože dnešní krize je především neúspěchem reforem, které se snažili kapitalismus polidštit.

proti nájemníkům, útočit na sociální stát a jeho pracovníky [jako je Veleman] a chudým doporučovat, abych se více snažili. Buď je Decroix tak naivní a

JE ANTIFAŠISMUS TERORISMUS?

Zatímco u nás i ve světě čelíme extrémnímu posilování a radikalizaci krajní pravice, představitelé celé řady států opět šermují pojmem „terorismus“ proti svým odpůrcům. Donald Trump označil za teroristickou organizaci hnutí Antifa, Maďarsko a Nizozemsko se jej chystají následovat. Co to znamená v situaci, kdy jsou systematicky potlačována práva a ohrožovány životy marginalizovaných skupin obyvatel? Můžeme něco dělat s mainstreamizací fašismu a návratem neonacistů do ulic?

MARKÉTA JUŘICOVÁ

TERORISMUS JAKO UŽITEČNÁ NÁLEPKA

I přesto, že dodnes neexistuje ustálená a mezinárodně přijímaná definice terorismu, představitelé vládnoucí třídy se zejména v posledních dvou desetiletích tímto pojmem rádi ohání a označují za teroristy „nepohodlné“ organizace i jednotlivce, zejména pak z řad marginalizovaných skupin obyvatel. Pod rouškou „války proti teroru“ tak například nechal v roce 2002 tehdejší americký prezident George Bush vybudovat věznici Guantánamo, sloužící k zadržování osob podezřelých z terorismu, samozřejmě zejména z řad migrantů z Blízkého východu. Ironií osudu se tato věznice nachází na Kubě na americké vojenské základně v zálivu Guantánamo, ke které Spojené státy přišly na začátku dvacátého století pod nátlakem [jedině výměnou za vojenské základny a za možnost zasahovat do kubánských vnitřních záležitostí byly totiž Spojené státy ochotny uznat kubánskou suverenitu]. Řada svědectví bývalých vězňů, lidskoprávních organizací či uniklé dokumenty na WikiLeaks také hovoří o protiprávním zadržování, mučení, celkově nelidském zacházení s vězni a porušování Ženevských konvencí. V roce 2006 tak OSN neúspěšně žádala uzavření věznice.

Jak USA, tak řada evropských zemí je také proslulá dlouhodobou dehumanizací, násilím a dezinformační kampaní vůči migrantům zejména z Blízkého východu, která se začala naplno projevo-

vat ve dvou vlnách - po útocích 11. září v roce 2001 v souvislosti s již zmíněnou „válkou proti teroru“, a poté od roku 2015 po vypuknutí tzv. uprchlické krize. V posledních letech jsme tak byli svědky například násilného odtahování lodí s migranty Frontexem a pobřežními strážemi jednotlivých zemí jižní Evropy, což například v roce 2023 způsobilo potopení lodí a utonutí více než 600 lidí u řeckého města Pylos, dále přetlačování na hranicích mezi Běloruskem a Polskem či razíí imigrační policie v USA a masového věznění a deportací lidí [včetně amerických občanů] z politických či rasových důvodů.

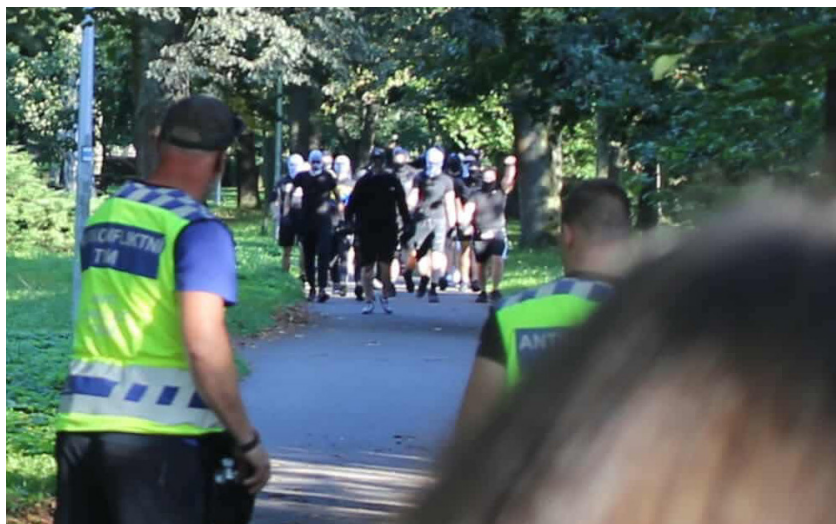
Nesmíme opomenout také snahy o kriminalizaci palestinského hnutí, které ve Velké Británii nedávno vyústily v klasifikaci aktivistické skupiny Palestine Action zaměřené na přímou akci jako teroristické organizace a masivní vlnu represí vůči jejím členům a podporovatelům, kterých bylo britskou policií zatčeno již přes 1600.

MAINSTREAMOVÝ FAŠISMUS

Nyní čelíme další výzvě. Donald Trump totiž označením hnutí Antifa za teroristickou organizaci nejen přímo ohrožuje svobodu a bezpečí antifašistických aktivistů v USA, utvrdil tím také společenský diskurz, ve kterém je považováno za nevhodné nebo dokonce nepřijatelné jakýmkoliv způsobem bojovat za práva utlačovaných skupin a stavět se proti neustále posilující a radikalizující se krajní pravici. Přitom

právě celosvětový nárůst násilných útoků motivovaných krajně pravicovou ideologií, které by se daly označit za teroristické, označila už v roce 2022 OSN jako bezpečnostní hrozbu, a pro některé členské státy jsou nenávistné útoky „nejrychleji rostoucí nebo dokonce nejvýraznější hrozbou pro domácí bezpečnost“. Krajně pravicová ideologie však zejména v posledních letech prosákla do mainstreamu natolik, že například právě islamofobie a nenávist vůči migrantům operují téměř všechny dominantní politické síly po celém západním světě, což s sebou nese reálné dopady na politiky celé řady zemí, nejvýrazněji v oblasti svobody pohybu [detenční centra, přísné kontroly či ploty na hranicích, Frontex...].

V českém kontextu se od začátku tzv. uprchlické krize v roce 2015, kdy byli lidé typu Martin Konvička liberálnější částí veřejnosti zavržováni jakožto extremisté, posunuly do protimigrační sféry téměř všechny politické strany se zastoupením, včetně rádobý progresivních Pirátů, zejména pak Ivana Bartoše, který se distancováním od dřívějšího antifašistického aktivismu a prohlášením, že „nechce muslimskou Evropu“ stal sám součástí problému. Společně s protimigrační rétorikou čím dál více prosakuje mainstreamem také konzervativní [resp. antiprogresivní] sentiment, který v sobě zahrnuje hned 11 ze 14 znaků fašismu v různých podobách, kombinacích a v různé intenzitě - od odmítnutí modernity či odlišnosti, přes selektivní populismus a newspeak (nepřízpůsobiví, hamáština,

sluníčkáři, pětidemolice, libtardi, femi-nazi, ukrofašisti...], po machismus nebo paradox nepřítele [nepřítel je zároveň příliš silný i příliš slabý]. Ten můžeme pozorovat u subjektů, u kterých se ani nic jiného čekat nedá [SPD, Stačilo!] a které jsou v politickém mainstreamu přeci jen alespoň částečně ostrakizované, ne však tolik kvůli rasismu, spíše z důvodu údajné „antisystémovosti“, v podobně alarmující míře, i když s některými odlišnými atributy, se však tento sentiment projevuje také u ANO a SPOLU. Poměrně specifickými příklady jsou pak krajně pravicoví politici Filip Turek z Motoristů, který se dostal do Poslanecké sněmovny a uchází se o místo ministra zahraničí, nebo Olga Tietz z SPD, kteří cíleně napodobují americké republikánské krajně pravcové influencery a zachází ve své rétorice až tak daleko, že se nevyhýbají relativizaci nacismu a fašismu, v případě Filipa Turka pak hajlování a schvalování rasově motivovaných násilných útoků či nacismu, v případě Olgy Tietz odkazům na kontroverzní eugenickou reklamu Sydney Sweeney („s kolegou máme dobré džíny“) a cílenému překrucování reality, aby odpovídala jejímu rasistickému a konzervativnímu vidění světa.

SKUTEČNĚ NEPOTŘEBUJEME ANTIFAŠISMUS?

Právě Olga Tietz Trumpovo označení Antifa za teroristickou organizaci na síti X uvítala prohlášením „Antifašisti jsou teroristi. Tečka.“ Čímž zároveň odhalila celou podstatu problému: Trump a další politici, kteří se jeho krok chystají následovat, totiž necílí na prevenci domnělého násilí, a už vůbec ne na prevenci domnělého terorismu, ale právě na potlačení jakýchkoliv snah o odpor proti, nebo jen samotnou kritiku, rasismu a všech forem xenofobie,

fašismu, autoritářství, či sociálních nerovností a nespravedlností. Samotná myšlenka antifašismu má být brána jako něco negativního a odsouzeníhodného. To však není minimálně v českém kontextu nic nového ani neobvyklého. Když antifašisté bránili romské domovy před útoky neonacistů, když blokovali neonacistické pochody v Židovském městě, když pořádali demonstrace proti islamofobním a protimigrantským shromážděním na začátku uprchlické krize, a byli u toho zmlácení neonacisty či policií, většina komentářů na sociálních sítích toto schvalovala s poukazem na to, že „sluníčkáři“ konečně dostali co proto, nebo že Antifa jsou vlastně fašisti, koledovali si o to a vlastně se přišli jen pobít. Nejinak tomu bylo i v případě nedávného útoku neonacistů na antifašistickou demonstraci ve Frýdku-Místku, kdy na demonstraci naběhlo několik desítek zakuklených a vytrénovaných nácků, kteří začali do demonstrantů bušit pěstmi [za téměř naprosté absence příslušníků bezpečnostních složek] a jednoho z účastníků demonstrace musela odvézt sanitka poté, co jej neonacista udeřil tyčí a způsobil mu vážné zranění v obličeji. Poté, co se tato informace objevila v médiích a na sociálních sítích, komentáře zde opět zaplavila vlna schvalování tohoto útoku a odsuzování napadených antifašistů. Na tomto útoku je pozoruhodná zejména jeho nebyvalá intenzita, kdy se po letech relativního klidu opět zmobilizovala neonacistická úderka natolik silná, že demonstraci sice nepřecísnila, ale narozdíl od předchozích let byla schopna na antifašisty skutečně naplno zaútočit a jednoho dostat až do nemocnice. K tomuto útoku nepochybně přispěla právě i čím dál konzervativnější a nenávislnější celospolečenská atmosféra, kterou dlouhodobě rozmýšlávají politici a veřejné osobnosti

napříč spektrem. Je těžko uvěřitelné, že kdyby tomu bylo jinak, získali by útočníci tolik kuráže. Zejména ze strany politiků a části politicky aktivní veřejnosti se v posledních letech ozývá řada hlasů, že antifašismus není zásadním tématem, že je tématem „salónních levičáků“ a že pojmem „fašismus“ se dnes nerozváženě šermuje. Jistě, Robert Fico a jeho „duhový fašismus“ nerozváženým šermováním pojmem bezpochyby je, označení Olgy Tietz za fašistku, nebo spolku Svatopluk, který se zaklíná propojováním levice a pravice za účelem budování silného a konzervativního národního státu, za fašistický je však zcela na místě a naprosto v souladu s definicí tohoto pojmu. Analyzovat fašistické tendence v politice a ve společnosti, nazývat je jejich pravým jménem, upozorňovat na ně a bojovat proti nim je nezbytné a i přestože se bohužel nepodařilo je zadupat a zničit v zárodku, ať už proto, že byly dlouhá léta přehlíženy jako věc minulosti, záměrně dezinterpretovány krajní pravicí nebo podporovány velkým kapitálem, jako socialisté tento boj nesmíme vzdát ani když nám světové vlády neustále hází klacky pod nohy a nazývají nás teroristy. Je obrovská chyba předpokládat, že rasismus a fašismus zmizí sám od sebe jen bojem proti ekonomickým nerovnostem. Ty se totiž bez vymýcení rasismu a fašismu podaří maximálně při troše štěstí zmenšit, ale rozhodně ne odstranit, a už vůbec ne odstranit kapitalismus jako takový. Více než kdy dříve je nyní nezbytné, aby každý z nás dělal vše, co je v jeho silách, a bojoval proti fašismu všemi dostupnými prostředky. Ať už to znamená zapojení do organizace demonstrací a happeningů například s iniciativou Společně proti rasismu a fašismu, obranu těchto demonstrací a ohrožených komunit, teoretickou práci, praktickou pomoc ohroženým komunitám, podporu antifašistických politických stran, jako je Levice, a v neposlední řadě organizování se v Socialistické Solidaritě.

Definice terorismu podle valného shromáždění OSN: Trestné činy, jejichž cílem nebo záměrem je vyvolat stav strachu u široké veřejnosti, skupiny osob nebo konkrétních osob z politických důvodů, jsou za žádných okolností neospravedlnitelné, bez ohledu na politické, filosofické, ideologické, rasové, etnické, náboženské nebo jiné důvody, které by mohly být uvedeny na jejich obhajobu.

NVAŠÍ ZBRANĚ

IL

**JE
SOLIDARITA**

DONALD TRUMP A KRAJNÍ PRAVICE

MATĚJ ČERVENKA

Systematický útlak pracujících vládnoucí elitou je v dějinách patrný od vzniku kapitalistického výrobního způsobu. Objevují se stejné vzorce, jen zasazené do konkrétního rámce té či oné doby v dané oblasti. Snaha o zajištění maximální loajality k svému zaměstnavateli, omezení dostupnosti vzdělání a zdravotnictví, jsou základními principy, jak udržet proletariát poslušný, oddaný strážci své více či méně vědomé mizérie před úplnou katastrofou. Pod vládou administrativy Donalda Trumpa však můžeme vidět snahu o totální rozpolcení dělnické třídy prostředky, které sice hrály roli i dříve, ale nikde ne v takové nekontrolované míře – vliv médií a nově především sociálních sítí.

Emotivnost a nespoutanost jeho projevů přispívá k obrovské sledovatelnosti videí či postů, čímž je však omezen dosah jakéhokoliv fact-checkingu. To Trumpovi umožňuje šíření svých tvrzení, které často nemají s fakty nic společného, a pokračuje ve štěpení proletariátu nebo rovnou v eskalaci konfliktů uvnitř něj. To můžeme vidět jak na jeho přístupu ke globálnímu oteplování, jeho rasistických výroch či v důsledcích jeho vlády pro osoby LGBT+ a těch nejzranitelnějších – bezdomovců a migrantů, proti nimž povolal Národní gardu na územích několika států. [1] To jen dokresluje, že heslo Make America Great Again platí jen pro úzkou skupinu lidí a že v zájmu elit (či samozvaných anti-elit) není snižování nerovnosti, ale snaha udržet si své mocenské postavení s další akumulací kapitálu – ať cestou výhodného daňového systému či podporou růstu ekonomiky státu, z čehož elity těží nepoměrně více. Ideálně samozřejmě bez fungujících institucí, které by tento vývoj mohly brzdit. A bez váhání se k zajištění toho vyššího cíle neostýchají uplatnit prostředky běžné v autoritářských režimech avšak podané přijatelnou „západní formou“. V neposlední řadě se však boj proti pracujícím neomezuje jen na půdu USA, ale i na země celého světa, z nichž některé jsou pak pustošeny válkami. To je zcela v sou-

ladu s tezemi kapitalismu katastrof, kdy nejde jen o zajištění přístupu k surovinám a zisku strategicky důležitých pozic, ale i o vytváření nových trhů a privatizaci obnovy. Nelze opomenout i vměšování se do politik států, či vyložené snahu o svržení těch režimů, které s USA dlouhodobě spolupracovat odmítají. To nyní aktuálně hrozí Venezuele pod maskou boje USA proti pašování drog. Vidíme-li pod tímto úhlem pohledu počínání Trumpovy administrativy, nemůžeme přehlížet jistou podobnost s autoritářskými režimy meziválečné éry a ignorovat důsledky z toho vyplývajících pro pracující třídu.

PŘÍMO NA VRCHOL

Když byl Trump v roce 2017 poprvé zvolen prezidentem USA, byla to jeho první politická funkce. Nezačínal v ulicích, nestoupal vzhůru díky oblibě, kterou si zasloužil vedením politiky na lokální, státní či federální úrovni, nezastával významnější funkci v Republikánské straně. Do roku 2004 byl znám jako kontroverzní developer, který v 70. letech zdědil rodinnou společnost, občas vešel do veřejného podvědomí soudními procesy či excentrickým chováním. Vše se změnilo během vysílání reality show The Apprentice televizní stanice NBC, jejíž finální epizoda byla jedním z nejsledova-

nějších pořadů toho roku. V Trump Tower se soutěžící, kteří toužili po proniknutí do světa byznysu, ucházeli o získání kontraktu v Trumpově impériu [2]. Jejich počínání bylo často tvrdě a úsečně kritizováno všemocným bossem, jenž rozhoduje pouze na základě svých instinktů. Jejich neomylnost byla dokládána luxusem kanceláře s ikonickým majestátním křeslem, jejich živočišnost pak teatrálním vystupováním. Jindy bylo konání uchazečů odměněno vřelým, až okázalým, vždy však pečlivě zrežimovaným, uznáním. Vše bedlivě vykalkulováno tak, aby show byla pro diváka strhující, iluze přitažlivé autentičnosti co nejskrytější a sledovanost co největší. Takto si budoval image. Navíc se touto zkušeností naučil oslovovat masy a hrát si s nimi v září reflektorů. Existují studie, které potvrzují vliv této show na výsledky prezidentských voleb: U diváků, kteří si vybudovali k Trumpovi intenzivnější parasociální vazby [tedy pocit osobní známosti a důvěry k mediální osobnosti], byla vyšší pravděpodobnost, že jej volili v prezidentských volbách, efekt byl pozorovatelný nejvíce u nerozhodnutých nebo apolitických diváků [Studie Gabriel et al. 2018].

Dalším významným faktorem, který umožnil Trumpovi vyhrát volby v roce 2016, byl faktor ekonomický. Od 80. let

docházelo k přesouváním výroby amerických firem do jihovýchodní Asie z důvodu levnější pracovní síly. To vedlo k růstu nezaměstnanosti [mezi lety 1999-2011 zaniklo v USA přes 2.4 milionu pracovních míst], neboť zaniklé továrny nebyly nahrazeny jiným průmyslem či službami, nedocházelo k dalšímu rozvoji těchto regionů – týkalo se především tzv. Rust Belt [státy

Michigan, Wisconsin, Ohio, Pennsylvania]. V období po krizi 2008 se situace dále zhoršovala, mzdy stagnovaly, u části populace existoval pocit „zrady z globalizace“. Toho dokázal Trump využít a svými výroky „Make America great again“, „America first“ či antielitářským „They sold us“ získal důvěru lidí, že jejich ekonomickou situaci zlepší. V oblastech,

kteřé byly nejvíce postiženy přesunem výroby do Číny, získal nadprůměrnou podporu [blíže studie Dorn, Hanson, 2020]. A právě díky těmto swing states - Michigan, Pennsylvania a Wisconsin, dřívější baště demokratů, v kombinaci s jedinečným volebním systémem v USA, se stal vítězem prezidentských voleb, byť v absolutním počtu měl o 2.9 miliónů hlasů

méně než Hilary Clinton [ale 306:232 volitelů ve prospěch Trumpa].

PRVNÍ OBDOBÍ A OMEZENÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ DO EKONOMIKY A ZDRAVOTNICTVÍ

Přestože ekonomika rostla a nezaměstnanost klesala, reálné mzdy se zvyšovaly jen velmi pomalu, což bylo patrné především v průmyslových oblastech. V roce 2017 byla také schválena daňová reforma (Tax Cuts and Jobs Act), ze které nejvíce profitovalo 20% nejbohatších, čímž přirozeně docházelo k dalšímu růstu nerovností. Naopak úlevy většiny obyvatel byly jen mírné a dočasné.

Jedním z hlavních pilířů Trumpovy kampaně bylo zrušení tzv. Obamacare (Affordable Care Act), díky kterému vrostla dostupnost zdravotní péče a mnoha lidem zachránil život mimo jiné tím, že pojišťovna nemohla odmítnout pojištění klienta z důvodů předchozích onemocnění, došlo také k rozšíření programu Medicaid pro lidi s nízkými příjmy. Republikáni několikrát předložili návrh na jeho zrušení (např. American Health Care Act), jež prošel Sněmovnou reprezentantů, ale již ne Senátem. Kuriózně přičiněním třech republikánských senátorů, kteří hlasovali proti – v čele s Johnem McCainem, jehož ikonické gesto „thumb down“ v období, kdy právě podstupoval chemoterapii, se stalo hitem na internetu. I tak však došlo k částečné demontáži systému zdravotního pojištění. Například byla snížena federální podpora pojištění chudých (Medicaid), došlo ke zbytnění administrativy při vyřizování pojištění či snížení rozpočtu na informační kampaň. Naopak v duchu deregulací a tržních principů Trump povolil prodlužování tzv. krátkodobých pojištění (short-term insurance), které byly sice levnější, avšak často nepokrývaly rozsah základní péče.

BOJ PROTI INSTITUCÍM

Asi nejzásadnější ukázka Trumpova boje proti demokratickým institucím v situaci, když nehraje v jeho prospěch, bylo období po volbách 2020. Když Joe Biden 3.11. vyhrál volby, Trump opakovaně tvrdil, že „byly ukradnuty“, podal desítky žalob, z nichž prakticky všechny byly následně zamítnuty či

staženy. Podle průzkumů až 70 procent voličů Republikánů těmto tvrzením však opravdu věřilo. Trump také telefonoval státnímu úředníkovi Georgie, aby našel několik tisíc «chybějících» hlasů. Vše vygradovalo 6.1.2021, v den tzv. certifikace voleb [což je poslední ústavní krok mezi volbami a inaugurací nového prezidenta, tedy také poslední den, kdy ještě jejich výsledek mohl tehdejší prezident ovlivnit]. Trump hlásal ve svém burčujícím projevu na shromáždění pojmenovaném Save America Rally, konaném na dohled od Bílého domu, že se nikdy nevzdá a neuzná porážku. Na jeho konci vyzval, aby účastníci pokračovali Pennsylvania Avenue, „aby naši republikáni udělali, co mají udělat“. Následně jeho příznivci, včetně krajně pravicových milic (Proud boys, Oath Keepers), vtrhli do Kapitolu, před nímž postavili improvizovanou šibenici pro viceprezidenta Mike Pence. Několik lidí zemřelo a situace se uklidnila až poté, co byla povolána Národní garda a armáda. Proti Trumpovi byla vznesena ústavní obžaloba (impeachment, postupně dokonce dvakrát) za podněcování povstání, nicméně byl zproštěn (pro hlasovalo jen 57 senátorů místo potřebných 67). Během následného vyšetřování výbor Kongresu zjistil, že Trump aktivně odmítal nasadit Národní gardu a koordinoval tlak na Pence, aby odmítl výsledky voleb. Obdobně Trump jedná nyní například vůči univerzitám, kterým vyhrožuje ztrátou autonomie, či soudům a dalším organizacím, které nehájí jeho zájmy. Svou rétorikou a jím proklamovaným mesiášstvím dokázal přimět své voliče k tomu, aby mu jeho moc vybojovali zpět. Třídní neuvědomělí pracující bojují za zájmy kapitalistů bez jakéhokoliv reálného příslibu participace, a aniž by o tom věděli, sami se tím vzdávají svému osvobození.

A státní instituce nechť již neohrožují tempo akumulace kapitálu!

PŘÍPRAVA NA TRUMP 2.0

V listopadu 2022 oznámil, že bude kandidovat na prezidenta i v roce 2024. Stavěl na své image „opozičního vůdce, který nebyl nikdy poražen“, utužoval svou polickou moc svými mediálními výstupy např. ve Fox News, získával finanční prostředky a založil novou sociální síť Truth

Social, jež mu zajišťovala komunikaci se svými spojenci bez rizika zrušení či pozastavení účtu [jako se to stalo v případě Facebooku]. Podařilo se mu v primárkách Republikánské strany porazit své soupeře, především Rona DeSantise a Nikky Haley. Přestože také čelil několika obžalobám [připomeňme např. obvinění z nadhodnocování svých aktiv za účelem získání lepších podmínek úvěrů, sexuálního zneužití a pomluvy či federální obžalobě za převrat po volbách 2020 - tento případ nebyl ještě plně ukončen, atd.], dokázal je přetavit ve svůj prospěch, neboť měly dokládat, že je kandidátem proti stávajícímu systému a samotné kauzy nejsou nic víc, než honem na čarodějnice či spiknutím proti jeho osobě. Sám se tak stavěl do role mučedníka systému, tím si získával sympatie skutečných obětí systému. Hesla o národní obnově, obraně tradičních hodnot, ale také sliby o okamžitém ukončení válek ve světě, prezentované v teatrálních show emotivním stylem a účinnou rétorikou, mu pak nakonec opět pomohla vyhrát volby i v listopadu 2024.

SOUČASNOST: TRUMP VS PROLETARIÁT

Od počátku druhého prezidentského období je zřejmé, že Trump se bude snažit maximalizovat svou moc. To je nejvíce vidět obcházením Kongresu jakožto zákonodárné moci a vydáváním prezidentských dekretů (executive orders). Jejich účel byl primárně administrativní, koordinační, měly pomáhat s implementací zákonů do praxe, jejich funkce tedy nebyla primárně legislativní. Postupem času se staly nástrojem tvorby zákonů v období krize či obecně ve chvíli, kdy Kongres nebyl schopen přijmout rychlá rozhodnutí. Následná válka impérií od konce 40. let však nebyla časově ohraničená, ohrožení amerického impéria bylo trvalé, dekrety se začaly vydávat i za účelem udržení USA jako globální velmoci. Vzpomeňme na prezidenta Trumana, který svým dekretem poslal americké vojáky do Koreje - tedy bez vyhlášení války a bez posvěcení Kongresem. Od té doby američtí prezidenti vládli jako tzv. Imperial presidents [5], kdy využívají boj za „národní bezpečnost“ k rozšiřování své moci. Řízení státu se přizpůsobuje imperiálním potřebám kapitálu. Toto

„demokratické“ pojetí vládnutí je zajisté velmi vzdáleno tomu, co za ideální demokracii považujeme v obecné rovině. Přesto je nám ta americká předkládána za vzor. Tedy jistá forma autoritářství k zajištění americké hegemonie a usnadnění fungování neoliberalismu byla patrná u prezidentů USA i před Trumpem. Ten však dodal dekretům zcela jiný rozměr. Skrze ně demonstruje svoji dominanci, používá je k rozkladu a delegitimizaci státního aparátu a jejich jazykem často podtrhuje svůj mediální obraz [např.: *Restoring Freedom of Speech*]. Také je však velmi intenzivně uplatňuje v boji proti pracující třídě. Do vydání dekretu EO 14173 platil takzvaný afirmativní akční plán, někdy také překládán jak program pozitivních opatření [angl. *affirmative action plan*] platný od 60. let jako součást boje za občanská práva, platný byl pro tzv. federální dodavatele (soukromé firmy mající smlouvy s federálními podniky). Jednalo se o opatření, které mělo odstranit nerovnosti jak v náboru do zaměstnání, tak podmínek v práci samotné: Zaměstnavatel měl povinnost analyzovat, zda v jeho firmě určité skupiny lidí nejsou systematicky znevýhodněné, měl stanovit konkrétní cíle a přijmout kroky, aby těchto cílů bylo dosaženo. Dekretem byla tato povinnost zrušena. Nejen, že se tím opět otevřely dveře diskriminaci, ale také se jedná o signál, že stát již nepovažuje strukturální nerovnosti za společenský problém. Jiné výnosy pro některé pracující zase znamenají vyšší tlak na výkon, vyšší riziko propouštění např. i v případě podezření z nedostatečné „loajality k ústavě“ [např. EO 14170]. Ruku v ruce s tím jde omezování činnosti odborů.

POLITIKA VŮČI NEJZRANITELNĚJŠÍM

Zcela represivní je Trumpova politika týkající se imigrantů. Ti jsou Trumpem vnímáni jako „hrozba pro bezpečnost, veřejný pořádek a americkou identitu“. Místo podpory a snahy o integraci těchto vyloučených osob jen aplikuje trestní a donucovací nástroje, které vedou jen k dalšímu zhoršení již tak trisťných podmínek, ale také formuje veřejné mínění, normalizuje dehumanizující postoje vůči nim. Od ledna 2025 Trump posiluje moc federálních agentur majících na starosti většinu imigrační agendy, přičemž úkolem některých z nich (např. ICE) je cílené vyhledávání migrantů a jejich následné zadržování. Dramaticky omezil možnosti, jak požádat o azyl po

nelegálním vstupu do země. Nejvíce otřesné a nehumánní jsou však deportace osob bez soudních procesů. Zatímco dřívější administrativy alespoň rozlišovaly mezi osobami s kriminální minulostí a těmi, kteří v USA dlouhodobě žili a čekali na azyl, dnes toto neplatí. Není pochyb o tom, že USA porušují Úmluvu o právním postavení uprchlíků a její Protokol z roku 1967, k nimž jsou smluvní stranou. Stejně tak Trump kriminalizuje osoby bez domova, neboť jsou v jeho vidění světa „bezpečnostní a morální hrozbou“. Žádné „*Housing first*“, byť s prokazatelnými pozitivními výsledky, pouze detenční zařízení a vězení.

GEOPOLITIKA

Spíše podřízenost než spojenectví - tak by šel charakterizovat vztah mezi EU a Trumpem. Tak dává Evropě jasně najevo, že ji nepotřebuje, a dosti hlasitě zdůrazňuje, jak on sám je pro Evropu nepostradatelný - jak v otázkách ekonomických, přičemž EU hned preventivně „napálil“ 15% cla na většinu zboží směřujícího do USA, tak v otázkách vojenských. On jediný je, viděno perspektivou jeho egocentrismu, přece schopen zajistit mír na Ukrajině a také jej na evropském kontinentě zaštitit. Válku ale v důsledku nechápe jako řetězec humanitárních katastrof, ale spíše jako tržní příležitost. Po Zelenském přechodně požadoval 50 procent nerostných surovin Ukrajině, čímž stvrdil imperiální povahu válek vůbec. V případě Gazy lze jeho politiku vyložit např. perspektivou tzv. kapitalismu katastrofy popsané Naomi Klein: Nejprve destrukce Gazy, kdy bohatnou zbrojařské firmy, poté její rekonstrukce - totálně zničená a obyvatel prostá Gaza se stává potenciálním trhem, jenž láká americké (samozřejmě i izraelské) firmy k investicím. To nám dokládá svým plánem na přeměnu Gazy v Riviéru Středního východu.

V Trumpově praxi je boj kapitalistů za další akumulaci kapitálu bojem proti proletariátu na několika úrovních. Nejen, že oslabuje pracovní jistoty a kolektivní právo, ale snaží se omezit a zničit veřejné instituce, které dosud dopady kapitalismu zmírňovaly, např. sociální politiku. Konsekvence plynoucí z klimatické krize a kapitalismu katastrof jsou pak nejen pro jednotlivce, ale pro celé skupiny pracujících a budoucích generací naprosto devastující.

KRIZE NEOLIBERALISMU

Často se diskutuje o tom, zda režim v USA je fašistický. V osobě Donalda Trumpa, v jeho rétorice, a způsobem jeho vládnutí můžeme vidět jisté paralely k vůdcům meziválečných let. Ale takovéto rychlé a mechanické ztotožnění může být velmi krátkozraké a příliš zjednodušující. Jak je psáno výše, rámec doby a konkrétního místa vždy způsobí, že dění a jednotlivosti současnosti nebudou jen překopírovanou minulostí. A to je velmi důležité, neboť jinak by mohlo dojít jen k neúplnému odhalení následků této vlády a marně bychom hledali správnou strategii boje proletariátu proti utlačovatelům. Například je nutné si uvědomit, že Trump se nedostal k moci zhroucením systému v důsledku válek a rozkladu státních institucí. Zvítězil na pozadí strukturální krize neoliberalismu, kdy deklasovaná střední třída ztratila ekonomické jistoty, ale i pocit uznání a významu. Odpovědí je reakční autoritativní populismus, který tvrdí, že chce vrátit Ameriku do doby, kdy vše bylo skvělé. Přitom však prosazuje destabilizaci institucí a tím pádem i ruší nástroje, jimiž lze nerovnosti zmírňovat. Zásadní také je, že za úspěchem Trumpa do jisté míry stojí sociální síť, které jsou zcela deregulované a v rukou pár nejbohatších lidí, kterým jeho politika vyhovuje.

Samozřejmě je vidno, že Trump má množství obdivovatelů, kteří k němu vzhlížejí - dost blízko k němu má např. prezident Argentiny Javier G. Milei, indický premiér Narénda Módi či Geert Wilderse v Holandsku. V České republice se jeho „vizi“ chopili Motoristé sobě, jacísi ideoví dědicové Václava Klause, kteří se prohlašují za jedinou autentickou pravicovou stranou. Nicméně Trump je obdivován jednotlivci napříč spektrem pravicových stran.

CO DÁL?

Nelze nebýt kritický vůči důsledkům kapitalismu pro pracující: Měli bychom mimo jiné poukazovat na mnohdy až zločinecké potírání práv pracujících a omezování jejich svobod - jak v USA, tak kdekoli jinde, důsledně odmítat fragmentaci proletariátu, především zasadit se o rozvíjení a prohlubování třídního vědomí pracujících. Bez něj se totiž může stát, že nám tady časem klauni v kšiltovkách budou tvrdit, jak jsme se tu v dobách útisku měli dobře, a my jim na to skočíme.

JAPANESE FIRST!

ANEB VZESTUP KRAJNÍ PRAVICE V JAPONSKU

Krajní pravice posiluje po celém světě a Japonsko bohužel není výjimkou. V posledních volbách do horní komory parlamentu - tzv. Sněmovny poradců, obdržela v součtu ultrapravicová uskupení pětinu celkového počtu hlasů.

ROSTISLAV OTTOMANSKÝ

Zatímco japonský politický establishment zleva doprava utrpěl drtivou volební porážku, ve volbách nezvykle uspěli pravicoví populisté v čele se stranou Sanseitó. V jejím čele stojí kontroverzní Sóhei Kamiya, který otevřeně přiznává inspiraci americkým MAGA hnutím, francouzským Národním sdružením či německou AfD.¹

Japonsko se zmítá už od 90. let v hlubokých strukturálních problémech svého ekonomického, politického a demografického řádu. Za posledních 30 let čelila japonská ekonomika trvalé stagnaci, nominální HDP se propadlo o více než 20%, průměrná mzda mezi lety 1991 až 2020 stoupla nominálně jen o pouhých 10%, oproti USA (180%) či Velké Británii (170%)². Počet obyvatel byl na svém vrcholu v roce 2010, od té doby každý rok klesá a společnost rapidně stárne, na matku dnes připadá v průměru pouze 1,15 dítěte. Dle odhadů se do roku 2070 populace Japonska sníží o více než třetinu.³ Ačkoliv neexistuje jediný konkrétní viník současné situace, odpovědná

je za ní primárně politická hegemonie LDP - Liberálně demokratické strany. Toto uskupení už 70 let dominuje japonské politice a utvořilo podobu současného Japonska tak, jak jej známe dnes. Sedm dekad marasmu a pravicové politiky si vybralo svou daň a země tak upadla hned do několika hlubokých krizí. Všeobecná stupňující se nespokojenost se systémem dnes bohužel nahrává krajní pravici, která zvolna, ale dlouhodobě posiluje na všech frontách. Současné volební úspěchy pravicových extremistů tlačí směrem k ultrapravici celý japonský politický establishment, zejména nejsilnější stranu v zemi - LDP.

VLÁDA JEDNÉ STRANY

LDP - Liberálně demokratická strana vznikla roku 1955, krátce po odchodu amerických okupačních vojsk z japonského souostroví [1945-1952]. LDP vládne v Japonsku téměř nepřetržitě od svého vzniku s výjimkou dvou krátkých přestávek [1993-1996 a 2009-2012]. Strana se dělí na několik frakcí, přičemž se u moci v ní střídají reprezentanti středopravicového liberálního proudu a národně konzervativních frakcí. Mezi liberály v LDP patřil například bývalý premiér Fumio Kišida, k nacionálně

pravicovému populismu se hlásil Šinzó Abe, nejdéle sloužící premiér Japonska v historii.

Strana se od svého vzniku udržela neuvěřitelných 64 let u moci primárně díky roztržité opozici, japonskému smíšenému volebnímu systému, který zvýhodňuje větší strany, jelikož kombinuje většinový volební systém [např. USA, Velká Británie] s proporční reprezentací [např. Německo, ČR] a díky komplexnímu systému klientelismu zvanému „železný trojúhelník“.⁴ Ten označuje systém propojení politických kruhů, státní byrokracie a podnikatelů. Kapitalisté ve schématu zadávají politikům jimi požadovanou „pro-business“ legislativu, kterou politici, výměnou za financování kampaně, prosazují a po schválení následně předají úředníkům.

V tomto schématu úředníci hájí zájmy kapitálu z pozic administrativních, dotačních a regulačních úřadů. Byrokraté tak daným korporacím vypisují nadstandardně štedré dotace, dohazují celostátní i regionální zakázky a cíleně zavírají oči nad korporátním porušováním zákonů a regulací výmě-

1 <https://www.asahi.com/ajw/articles/15951473>

2 <https://www.asahi.com/ajw/articles/15166586>

3 https://www.ipss.go.jp/pp-zenkoku/e/zenkoku_e2023/pp2023e_Summary.pdf

4 TRAN VIET, Thanh. Systém 1955 a dominance Liberální demokratické strany v Japonsku. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2023. Dostupné z: <https://theses.cz/id/13yexl/>

nou za štědré úplatky. Rovněž je, pro zaměstnance státní správy, kteří celý život věrně lobovali za zájmy korporátů, tradicí dostávat darem vysoké posty v korporátním managementu po odchodu do důchodu. Úředníci k tomu všemu nejenže kryjí pouze korporáty, ale zametají pod koberec i potenciální kauzy politiků z vládních kruhů, neboť všechny tři strany schématu se při něm aktivně korupce účastní. Zapojení politiků i úřední aktéři proto vytrvale maří snahy o vyšetřování korupčních případů členstva Liberálně demokratické strany, které zas drží ochranou ruku nad úředníky a velkým kapitálem.

Výsledkem „železného trojúhelníku“ je naprosto netransparentní systém korporátního protekcionistického dotačního kapitalismu, kde trh existuje, avšak především stát udává cíle jeho rozvoje, které mu však předkládají sami kapitalisté. „Železný trojúhelník“ je tak živnou půdou nejen pro věčný klientelismus, systémovou korupci a politickou stagnaci, ale rovněž je dnes příčinou narůstajících nerovností v Japonsku, úpadku sociálního státu, státních podniků a institucí i celkové životní úrovně. Zároveň je primárním důvodem, proč je LDP hegemonem japonské politiky tak dlouho. Nekonečný

finanční sponzoring od velkokapitalistů, systematické zametání korupčních kauz pod koberec a napojení „nadstranických“ úředníků na korporátní i vládní struktury mají za výsledek šest dekad vlády jedné strany v Japonsku.

ZTRACENÁ DEKÁDA NA TŘI ZPŮSOBY

Japonský poválečný ekonomický zázrak se zdál býti nezastavitelným až do konce 80. let, avšak tento dlouhodobě stabilní růst byl dosažen za cenu zvýšené míry vykořisťování, potlačování práv pracujících a věčně vazalsky závislému vztahu vůči Spojeným státům. Ty ještě za okupační správy provedly na souostroví, ve strachu z rostoucí popularity odborů a socialistických organizací, masivní rudé čistky [1948-1952]⁵, při nichž bylo pozatýkáno více než 27 tisíc levicových aktivistů, komunistů, odborářů a politiků. Bezprostřední hrozbu levicové revoluce

američtí a japonští kapitalisté tehdy rozprášili, avšak v podhoubí japonské společnosti vyrůstala nová, „problémová generace rebelů“- studentských levicových aktivistů, pacifistů a radikálních socialistů, která spustila revoluční 60. léta jak v Asii, tak na celém Západě.

V roce 1960 Japonskem otřásla masivní vlna protestů proti ratifikaci bezpečnostní smlouvy s USA. V rámci protestů proběhla generální stávka, pořádaly se blokády parlamentu, radikálně levicoví studenti okupovali vysoké školy a demonstranti se dostávali do násilných střetů s pořádkovými silami. Během jednoho střetu s policií byla brutálně zavražděna 22 letá studentka a komunistka Mičiko Kanba.⁶ Kvůli její smrti byl donucen rezignovat tehdejší ministerský předseda za LDP Kiši Nobosuke, jenž byl mimochodem souzený, ale nikdy netrestaný za spáchání válečných zločinů třídy A.

LDP věděla, že aby se udržela spolu s kapitalistickým řádem u moci, musí le-

5 TRA MY. Pham. 2012. Japonský hospodářský zázrak – faktory ekonomického růstu. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav jazykovědy a baltistiky. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/a9jc7/Bakalarska_prace_japanistika.pdf

6 KREJČÍ, Dominik. 2025. Americko – japonské vztahy v letech 1960–1974. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Ústav japonistiky. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jeq3h/Diplomova_prace_D_Krejci.pdf

vicové aktivisty před veřejností zdiskreditovat, a tak po velké vlně protestů roku 1960 zesílila jejich perzekuce, radikální levicové organizace kriminalizovala, odborové předáky dala sledovat a v zemi bylo omezeno právo na stávkou. Jelikož by samotná perzekuce levice k umírnění revolučních nálad ve společnosti nestačila, po krizi nastoupivší premiér Hajato Ikeda přislíbil zdvojnásobení velikosti japonské ekonomiky a dohnání Západu v životní úrovni, což mělo pomoci nastolení určitého sociálního smíru. V rámci tohoto slibu byla významně rozšířena a prohloubena síť sociálního zabezpečení, zejména důchodového systému. Souběžně probíhaly masivní investice do strategických odvětví – veřejného vzdělávání, zdravotnictví a hromadné dopravy.⁷ Velmi ambiciózní Ikedův plán byl nakonec splněn již během následujících 7 let. A právě z tohoto období rovněž pochází původ již zmiňovaného „železného trojúhelníku“.

Oproti dnešku však v počátcích tento klientelistický systém přinášel i jisté úspěchy. Ve spojení s velkými investicemi do školství, vědy a výzkumu, silným sociálním státem a snahou politiků o sociální smír tak vedl „železný trojúhelník“ k dlouhodobé konjunktuře ekonomiky, která díky sociálně citlivému přerozdělování značně zlepšila životní úroveň i běžného Japonce – pračku, ledničku a televizi – „tři svaté relikvie“⁸ vlastní v roce 1964 více než 90% domácností.⁹ Moderní konzumní styl života se tak v Japonsku rychle stává samozřejmostí. Ovšem i ekonomický úspěch a zvýšení životní úrovně mělo svou cenu, která se podepsala na zdevastovaném životním prostředí.

V roce 1971 časopis Times doporučoval navštěvovat Tokio pouze s plynovou maskou z důvodu enormního znečištění ovzduší. Na konferenci OSN

o životním prostředí v roce 1972 prohlásil environmentální expert Ui Jun, že „Japonsko má nejhorší problém se znečištěním ze všech zemí na světě.“¹⁰ Nebýt vytrvalého úsilí environmentálních aktivistů, situace by zřejmě směřovala k celostátní ekologické katastrofě. Díky na tehdejší dobu radikálním ekologickým regulacím, po kterých volala široká veřejnost spolu s aktivisty, i díky přesměrování nejvíce znečišťujících odvětví průmyslu do zemí globálního Jihu, bylo Japonsko ušetřeno nejhorších scénářů. To vše ovšem za cenu exportovaných krvavých dopadů imperiálního života, jehož externality – prohloubení vražedného vykořisťování pracujících a eco dumping¹¹ byly nuceně vnuceny státům Jižní Asie.

S tím, jak další dekády dominoval v politice marasmus LDP, který s uklidňující se společenskou situací přestával brát i minimální ohledy na socioekonomické blaho obyvatel, Liberálně demokratická strana začala být čistě pouze prodlouženou rukou ekonomických zájmů velkého kapitálu. Zároveň s tím ekonomika s koncem studené války počíná dosahovat svých limitů, což se začalo projevovat na pokračujícím úpadku práv pracujících, narůstajícím množstvím nucených přesčasů (často i smrtelných; japonský fenomén smrti z přepracování - karóši) a stagnaci životní úrovně nižší a střední třídy. Japonský trh se tak obrací s nadějí na pokračování konjunktury na rychle rostoucí obchod s nemovitostmi, jenž se stává na konci 80. let obří bublinou.

Spekulanty s bydlením bezstarostně masivně podporuje a dotuje vláda LDP, která si neuvědomuje blížící se nebezpečí. Masivně se staví nové spekulativní byty, co zejí prázdnotou, vznikají celé nové stavební sektory ekonomiky a cena nemovitostí raketově roste do absurdních výší. Jeden z odhadů uvádí, že hodnota pozemků kolem Tokijského císařského paláce byla v roce 1990 rovna celkové hodnotě všech nemo-

vitostí v Kalifornii.¹² Roku 1991 bublina s nemovitostmi splaskla. Burzy padají, banky bankrotují, celá ekonomika se hroutí. Japonský stát místo toho, aby v rostoucí krizi pomohl těm nejvíce ohroženým neupadnout do chudoby či bezdomovectví, sahá po zoufalých pokusech zachraňovat krachující banky, spojitelné a podniky na celém trhu, což ovšem krizi pouze zhoršuje.

Američanům a následně LDP se podařilo tak účinně potlačit levici v zemi, že hlas opoziční levicové alternativy prakticky na veřejnosti nelze slyšet. Odbory skomírají, levice v parlamentu je minimální, vzbouřená generace z protestů roku 1960 se už dávno vzdala levicových ideálů a mlčí. Krize se prohlubuje a jelikož levicové recepty nikdo relevantní nenabízí, dere se k moci ve státě pravicová demagogie rozpočtové odpovědnosti i nově populární reaganovský neoliberalismus. LDP tak v reakci na ekonomickou katastrofu masivně škrtá v rozpočtu, což pouze umocňuje dopady krize na ty nejchudší. Do chudoby se propadají miliony, výrazně narůstá počet lidí bez domova.

Přichází tak fenomén „ztracené dekády“, kdy se dosud raketově rostoucí japonská ekonomika ocitá v hluboké stagnaci. Z ní ovšem nevyjde ani další dekáda, a dokonce ani tu následující. Z jedné ztracené dekády se tak nakonec stává „ztracených 30 let“, kdy ekonomika skomírá a spolu s ní i celá společnost. Po ztracených devadesátých letech ovšem nepřichází konec utahování opasek, naopak se ještě více etablojí neoliberální dogmata jako zoufalý pokus nastartovat ekonomický růst. Provádí se rozsáhlá privatizace státních odvětví [železnice, pošta, energetika] a zeštíhlování státu. Neoliberální diskurz zajistí, že japonská společnost se dodnes léčí ze socioekonomických dopadů traumatu ztracené dekády. A ani ekonomika se doposud zcela nezotavila.

Ke konci 90. let se začínají rozkrývat i rozsáhlé dosud utajované korupční kauzy LDP, kvůli čemuž poprvé od svého vzniku prohrává ve volbách proti sjednocené opozici [1993]. Volič touží po změně, řešení ekonomické krize i po boji s všudypřítomnou korupcí. Bohužel se nová vláda sjednocené

7 <https://www.jimin.jp/english/about-ldp/history/104278.html>

8 PRUŠA, Igor. 2010. Média a společnost v Japonsku: povaha a proměna médií, komunikace a mediopolitického komplexu v kontextu nezápadní společnosti. Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/26023/140016097.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9 MCCARGO, Duncan. Contemporary Japan. Contemporary states and societies. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.

10 Avenell, Simon. Transnational Japan in the Global Environmental Movement. University of Hawai'i Press, 2017. <https://muse.jhu.edu/book/52573>.

11 AVENELL, Simon. Transnational Environmental Activism and Japan's Second Modernity. Asia-Pacific Journal. 2017. Dostupné z: <https://apjif.org/wp-content/uploads/2023/11/article-1391.pdf>

12 <https://www.reuters.com/markets/asia/japans-crazy-1980s-bubble-dim-memory-nikkei-hits-record-high-2024-02-22/>

opozice záhy dostává do frakčních sporů středopravicových liberálů se socialisty, jež vyvrcholí rozpadem koalice a návratem LDP k moci. Politika se tak vrací zpět do starých kolejí, ačkoliv frustrace z nedostatečně demokratického systému a volání po reálné změně neslabne.

JAPONSKÝ SUPREMATISMUS

Krom poklesu životní úrovně, ekonomické stagnace, zdiskreditovaného politického establishmentu LDP a zklamání z vlád středové opozice je dnes ústředním zdrojem popularity japonské krajní pravice teorie japonského suprematismu (nihondžinron). Ta má svůj původ v dogmatech předválečného císařství. Řada krajně pravicových politiků, fašistů a nacionalistů tehdy šířila myšlenky „Japonců jako vyvoleného národa“ neboli ideu kulturní a rasové nadřazenosti. Z těchto myšlenek po válce vzniká intelektuální proud nihondžinron, které se snaží „vědecky“ obhájit japonskou výjimečnost na základě rasistických lží. K nim se řadí například údajná absolutní nemožnost integrace cizinců do unikátní japonské společnosti, kteří ji svoji jinakostí ohrožují a jsou pro ni nebezpečím či dokonce tvrzení, že Japonci pochází z odlišné a vývojově mnohem vyšší větve primátů než zbytek lidstva.¹³ I dnes je do určité míry excecionalismus obhajován jak částmi japonské vědecké obce, tak i širší veřejností a publikace od nejznámějších autorů žánru nihondžinron se nezdálozbyvat stávají bestsellery.

Pro pochopení politického vzestupu japonské ultrapravice je nutné nezapomínat, že Japonsko po válce nikdy nebylo od krajní pravice deradikalizované. Úředníci a politici z vojenských vlád zodpovědní za jednu z nejhorších zločinů druhé světové války, se z drtivé většiny po krátké pauze beztrestně vrátili po válce k moci, často s podobnou fašizující rétorikou. Ultrapravicoví teroristé frekventovaně páchali po válce obdobné atentáty na levicové osobnosti jako ve 30. letech. Například v roce 1960, během televizní debaty, teprve 17letý pravicový radikál Otoja Jamaguči ubodal mečem předsedu socialistické strany Inedžiroa Asanumu. Jinou rovinu krajně pravicového extremismu zpopularizoval světoznámý japonský spisovatel Kjúkio Mišima, který

se roku 1970 pokusil o fašistický státní převrat ve velitelství obranných sil, jenž by „restauroval moc posvátného císaře“. Po neúspěchu provolal „Sláva Císaři!“ a spáchal před zraky všech přítomných samurajskou rituální sebevraždu seppuku.¹⁴

Krom nepotrestání drtivé většiny úředníků, politiků a představitelů armády, nebyla potrestána za válku dokonce ani hlava státu. Císař Hirohito, který byl za japonskou účast ve válce spoluzodpovědný, nebyl Američany odstraněn [byť byly z ústavy vyjmuty články o jeho božském původu a byl zbaven výkonné moci], jelikož se systém císařství a umírněný kult císaře hodil jako zbraň poválečného antikomunismu. Hirohito je tak další dekády nejvyšším představitelem Japonského císařství a formálně vládne až do své smrti roku 1989. Většina etablovaných pravicových politiků válečné zločiny Japonska zlehčuje či přímo popírá, v Japonsku jsou dodnes řadou obyvatel a památníků glorifikováni a oslavováni váleční zločinci [např. šintoistická svatyně v Jasukuni]¹⁵, v některých japonských učebnicích dějepisu¹⁶ se tají realie o zručních zločinech spáchaných v Asii imperiální armádou. Japonský nacionalismus a ani suprematismus tak po válce nikdy nebyl politicky ani společensky skutečně zpochybněn. Přestože je samozřejmě, že každý Japonec nehlasí rasovou nenávist a suprematismus, určité teze o nemožnosti a neochotě integrace cizinců do společnosti či japonské výjimečnosti schvaluje většina populace,¹⁷ což ve výsledku umocňuje

úspěch krajně pravicových subjektů, které svou rétoriku staví na nenávistné kampani vůči cizincům a na heslech typu „Japonsko Japoncům“. V návaznosti na dlouhodobou podporu tezí o japonském exceptionalismu se řídila i politická kultura v zemi nacionálně konzervativními postoji, které se definitivně etablovaly ve většinové populaci po potlačení levicových alternativ z 60. let. V souvislosti s tím byla i domácí politika prakticky vždy pod určitým významným vlivem krajní pravice.

VZESTUP, PÁD A VZESTUP KRAJNÍ PRAVICE

A právě tady může dojít k nepochopení současné situace. Krajní pravice nebyla, narozdíl od evropských protějšků, v Zemi vycházejícího slunce nikdy marginalizována a ačkoliv teď podporu získávají vyloženě ultrapravicové politické subjekty, byla celkově politická reprezentace Japonska od rudých čístek a následného vzniku LDP povětšinou silně konzervativní, pravicová a nacionalistická. Je však pravda, že poslední dekády dochází k určitému posunu a průběžnému ujímání radikálnějšího pravicového populismu, jelikož v liberálně demokratické straně posiluje krajně pravicová frakce. To ukázal už bývalý premiér a předseda LDP Taró Asó [2008-2009].

Taró Asó je prominentním členem japonského fašizujícího lobbistického uskupení Nippon Kaigi, které je nechalvalně proslulé aktivní podporou militarismu, popíráním válečných zločinů, oslavou Japonského impéria či snahami o návrat k tradičním patriarchálním kořenům neokonfucianismu nebo pokusy perzekuce žen a LGBTQ+.¹⁸ Sám Asó se snažil během svého působení ve vládě protlačit zrušení článku 9 z japonské ústavy, který zapovídá válku a použití síly jako způsob diplomacie. Tento článek konstituce z roku 1946 rovněž zakazuje existenci armády jako takové, povoluje pouze omezené obranné síly, které nesmí být použité v útočné válce, ale výhradně jako případná obrana císařství.

Ještě významějším potvrzením tohoto trendu bylo rekordně dlouhé premiérství Šinzó Abeho. Ten byl rovněž jedním z ústředních členů

¹³ Watanabe, Šoiči. *Nihongo no kokoro*. Tokio, 1983: Kódanša

¹⁴ JO, Gwan-ja. *The Revival of Japanese Right-Wing Thought and the Coincidental Collaboration of the Left and Right*. Seoul Journal of Japanese Studies. Institute for Japanese Studies, Seoul National University. Dostupné z: https://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/94439/1/03_The%20Revival%20of%20Japanese%20Right-Wing%20Thought%20and%20the%20Coincidental%20Collabora.pdf

¹⁵ <https://plus.rozhlas.cz/japonci-chteji-vyhnat-zle-ducky-valecnych-zlocincu-ze-svatyne-jasukuni-6571181>

¹⁶ <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/message-behind-china-s-high-profile-comfort-women-lawsuit-against-tokyo>

¹⁷ MANABE, Kazufumi a BEFU, Harumi, WATANABE, Fumio. 1994. *Japanese Cultural Nationalism: An Empirical Investigation of Nihonjinron*. Kwansei Gakuin University School of Sociology Bulletin. 1994. Dostupné z: https://www.kwansei.ac.jp/s_sociology/kiyou/70/70-ch7.pdf

¹⁸ GREGER, Daniel. *Nippon Kaigi: profil japonské nacionalistické organizace*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2018. Dostupné z: <https://theses.cz/id/juwu4r/>.

Nippon Kaigi a rovněž loboval za militarizaci země a úpravu článku 9 japonské ústavy. Ačkoliv jeho nástupce Kišida spadá naopak k liberálům v LDP, dosluhující premiér Šigeru Išiba je přes svoje určité liberální a středové postoje [např. pozitivní, byť pasivní postoj v otázce zavedení manželství pro všechny]¹⁹ rovněž členem Nippon Kaigi, která tak podporuje svou roli široké platformy pro krajně pravicové názory, jež v současnosti sdružuje i umírněnější členy LDP, na které tak vytváří systematický nátlak.²⁰

PADAJÍ VLÁDY, NĚCO SI PŘEJ

Dostáváme se tak do současnosti, kdy Kišidova vláda [2021-2024], padá poté, co vyjde najevo, že členové dvou frakcí LDP, napojených na samotného Kišidu, nenahlásili více než 600 milionů jenů z finančních prostředků na kampaň a uložili je do nelegálních tajných fondů.²¹ Přicházejí tak předčasné volby do dolní komory parlamentu [2024], kdy LDP ztrácí 68 křesel ze svých 259 poslanců a utvoří tak poprvé v historii menšinovou vládu. Už od 90. let postupně klesala podpora LDP, která už nebyla schopná získávat sama o sobě parlamentní většinu, a tudíž vznikly první koaliční vlády LDP a to se středovou buddhistickou politickou partají Kómeitó. Avšak tyto koaliční vlády měly v 465 místné dolní komoře parlamentu vždy alespoň těsnou většinu. Tu dnes LDP ani v koaličním partnerství s Kómeitó nemá, což znemožňuje LDP [i kdyby toho byla schopna] jakkoliv efektivně vládnout. Premiérem a novým předsedou LDP se po volbách stává Šigeru Išiba, jehož popularita od uvedení do úřadu setrvale klesá, i kvůli novým korupčním kauzám spojených tentokrát s jeho osobou a blízkými straníky.

K politické krizi přichází i rýžová krize, kdy se za necelé 2 roky cena rýže na trhu zdvojnásobila.²² Prudké

zdražování rýže jakožto základní potraviny komodity v jinak stagnacím a místy i deflačním Japonsku hluboce otřáslo společností. Na prudké zdražování společnost není zvyklá, roční tempo inflace se totiž za posledních 20 let pohybovalo blízko nule od zhruba -1% do 1%. Spolu s postkovidovou ekonomickou krizí a dopady války na Ukrajině tak i do Japonska přichází vlna inflace, která ročně dosahuje mezi lety 2022 až 2025 přibližně 3%,²³ což sice v českém prostředí zní jako fantastický výsledek, ale ve stagnacím Japonsku je tento vývoj ve srovnání s deflací roku 2021 [-0,23%] poměrně chmurnou vyhlídkou pro ty nejchudší, jejichž mzdy už dekády prakticky nerostou [být poslední rok zaznamenávají japonské odbory mimořádné úspěchy na poli zvyšování mezd i platů, které však i tak nepokrývají kumulativní inflaci posledních 3 let]²⁴. Zejména chudší senioři a matky živitelky tak dnes stojí nad propastí chudoby obdobně jako během „ztracené dekády“.

Zemí zároveň obletují kauzy zahraničních turistů poškozujících a vandalizujících japonské památky, postrádajících respekt vůči domácímu obyvatelstvu i jeho tradicím.²⁵ Jejich rekordní počet 37 milionů v roce 2024 nenahrává popularitě overturismu u japonské veřejnosti, jelikož se stále větší část země včetně politiků oportunisticky přizpůsobuje bezedným peněženkám především čínských, korejských, amerických a evropských turistů místo toho, aby se věnovala domácím problémům. To nahrává krajně pravicovým médiím, které v rámci své štvavé xenofobní kampaně utvrzují domácí publikum o neslučitelnosti jiných kultur s tou japonskou i o nebezpečí rezidentů Japonska, kteří jsou cizího původu. Kvůli hluboké demografické krizi a nízké porodnosti, která je zapříčiněná především vysokými životními náklady a dlouhodobě se nedaří řešit, poslední vlády LDP rozvolnily jinak velmi přísné imigrační zákony a snaží se nedostačující a ubývajícím domácím pracujícím sílu suplovat pracovníky ze zahraničí. Počet usedlíků cizího původu tak stoupl ze 2

milionů roku 2014 na 3,76 milionu roku 2024, což je skoro dvojnásobný nárůst, i když cizinci nadále tvoří pouze 3% populace²⁶ [oproti např. ČR 10%, Německo 20%]. To se stalo podobným způsobem jako v západní Evropě motorem pro krajně pravicovou propagandu a dezinformace, které varují před narušením „výjimečnosti a homogenity japonského národa“ a volají po přísnějších migračních zákonech a deportacích „nepřizpůsobivých“.

Japonsko se tak s momentální skomírající vládou LDP propadá hlouběji do politické, ekonomické i společenské krize, podpora LDP u voličů setrvale klesá a Japonci vyhlízejí politickou alternativu vůči destruktivnímu pokračujícímu marasmu Liberálně demokratické strany. Vzhledem k tomu, že dosavadní etablované opoziční strany selhaly v naplnění jejich slibů a krajně pravicové narativy získávají stále větší a větší živnou půdu, není divu, že z posledních japonských voleb vycházejí vítězně právě ony. A také v Liberálně demokratické straně samotné dochází k postupnému posunu doprava.

Krize LDP v září 2025 vygradovala natolik, že byl dosavadní premiér Išiba donucen k odchodu z funkce premiéra. Rezignace Išiby i z pozice předsedy LDP způsobila, že se 4. října uskuteční volby nového předsedy, jenž se stane i pravděpodobně novým japonským premiérem. Favorité dvoukolové volby jsou Sanae Takaiči, bývalá ministryně vnitra a Šindžiró Koizumi, současný ministr zemědělství a syn bývalého premiéra Džuničiró Koizumiho. Zatímco první jmenovaná patří k ultrapravicové frakci ve straně, Koizumi je mladý elitářský liberál, co chce s liberálním reformismem přinést nový svěží vítr do pater japonské gerontokracie.

Koizumi vzbudil kontroverze během nedávného, již patého, navštívení svatyně v Jasukuni,²⁷ avšak do své rétoriky nacionalismus, narozdíl od své rivalky, příliš netlačí. Místo toho apeluje na ochranu životního prostředí, ekonomický neoliberalismus a zastává progresivní postoje v otázce manželství pro všechny. Sanae Takaiči, ač patří ke krajně pravicové frakci v LDP, zachází ještě mnohem dále než ostatní straničtí nacionální konzervativci. V roce 2014 zveřejnila na svém webu Národně socialistická japonská dělnická strana

19 <https://www.tokyoreview.net/2024/10/lgbt-rights-under-ishiba/>
20 JOŠIFUMI, T., BROOKS, W., LI, Pengqiao a JAMAGUČI, T. 2017. What is the Aim of Nippon Kaigi, the Ultra-Right Organization that Supports Japan's Abe Administration? Asia-Pacific Journal. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S1557466017013808>
21 <https://www.kobe-u.ac.jp/en/news/article/20240226-21790/>
22 <https://www.cnbc.com/2025/06/26/japan-rice-crisis-shows-signs-of-easing-as-prices-stabilize-and-stocks-return-to-shelves>

23 <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=JP>

24 <https://www.japantimes.co.jp/business/2025/03/14/companies/japan-firms-wage-hikes/>

25 <https://japantoday.com/category/national/foreign-tourist-angers-locals-for-doing-pull-ups-on-torii-gate-at-shrine-in-japan>

26 https://www.moj.go.jp/isa/publications/press/13_00052.html

27 <https://www.fnn.jp/articles/-/916978>

[NSJAP] fotku svého předsedy, Kazunari Jamady, pózujícího s Takaiči, tehdy ministryní vnitra. Incident byl tak skandální, že si jej všimla i proslulá světová média.²⁸ Po mediální smrti, co se na Takaiči snesla za propagační fotku s předsedou japonských nacistů, se jako ministryně vnitra vyjádřila, že neznala Jamadovy postoje a s jeho popíráním Holokaustu a s nacistickou ideologií nesouzní. To jí ovšem nebránilo dělat již přiznanou reklamu na fašistickou publikaci s názvem Hitlerova volební strategie. Kniha otevřeně obdivuje Hitlerovy politické schopnosti ve volbách i u moci, jeho vládu pevné ruky a zamlčuje veškeré hrůzné zločiny nacistů včetně Holokaustu.²⁹

Ať už volby nového předsedy LDP dopadnou jakkoliv, pouhý fakt, že se v nich rozhoduje mezi neoliberálním kosmopolitou a fašistkou s vazbou na japonské nacisty, je skutečně děsivý. Vítězství fašizující Takaiči by bylo šokujícím a definitivním potvrzením dlouhodobějšího obratu stranických špiček LDP směrem ke krajní pravici. Případné vítězství Koizumiho by však bylo spíše Pyrrhovo vítězství neoliberalismu, než-li jakýkoliv pozitivní obrat v LDP či v japonské politice jako takové. Předchozí dvoje stranické volby vypověděly mnohé o současném politickém vývoji v Liberálně demokratické straně i v celé zemi a napovídají, jak dopadnou ty následující. Takaiči během svého vzestupu zdvojnásobila svých 24% hlasů, které získala v roce 2021 na více než 47% ve volbách roku 2024. Ve volbě nového předsedy LDP tehdy jen těsně prohrála nad vítězným kompromisním kandidátem Šigerem Išibou. Volební i mocenský vzestup krajní pravice i dosavadní angažmá Koizumiho v nepopulární vládě Išiby, spolu s průzkumy ukazující na blížící se pravděpodobné vítězství Sanae Takaiči, byt' bude výsledek zřejmě těsný a pro Koizumiho ještě není zdaleka nic ztraceno. Ovšem ani jeho případné vítězství zemi z krize nevyvede, jelikož je to právě neoliberalismus, který japonskou krizi primárně zavinil. I kdyby byl 44 letý Šindžiró Koizumi sebevíc schopný, svazují ho dogmata Abeho

neoliberalismu [Abenomics]³⁰, který sám propaguje. Stejně jako na Západě, vítězství liberála z establishmentu vzestup krajní pravice nezastaví. Koizumi ostatně takové ambice ani nemá.

SANSEITÓ, Z ANTIVAXERŮ POLITIKY SNADNO A RYCHLE

Strana Sanseitó je stranickou platformou antiglobalizačních krajně pravicových dezinformátorů, jež vznikla roku 2020 během období pandemie COVID-19. Tehdy získala pozornost a půdu pod nohama díky populárním videím na YouTube, v nichž brojí proti covidovým restrikcím a očkování.³¹ Právě strategie masivního užívání sociálních sítí se ukáže klíčovou v momentálním volebním úspěchu Sanseitó. Daří se jí masivně oslovovat především mladší voliče [preferuje ji 20% voličů ve věku do 30 let], ačkoliv obecně s její politikou spíše souhlasí skoro polovina Japonců. Dle nedávných průzkumů 48% populace tvrdí, že jim Sanseitó svými radikálními pravicovými postoji vyhovuje.³² Jejimi voliči jsou často z politiky frustrovaní dřívější voliči LDP, kteří mají za to, že od rezignace Šinzó Abeho z pozice předsedy se LDP posunula příliš do středu politického spektra a nenabízí již tolik poptávaný pravicový nacionální konzervatismus.

Sanseitó ve svém programu prezentuje řadu nesourodých a často protichůdných idejí. Usiluje o zákaz prodeje pozemků zahraničním investorům, prosazuje remilitarizaci Japonska a zrušení ústavního článku 9, slibuje snížení daňové zátěže - zrušení DPH, chce snížit volební věk na 16 let. Sanseitó rovněž usiluje o nacionalistickou reformu školství, která „umožní dětem být hrdí na historii naší země“. Sanseitó podporuje eutanázii a snížení celkového počtu poslanců o třetinu, úplnou surovinovou soběstačnost země do roku 2050 a škrty v sociální sféře, avšak v nedávných volbách do horní komory parlamentu strana získala druhou příčku především díky příslibu zrušení sociálních výhod pro rezidenty cizího původu s heslem „Japonci na prvním místě“.³³

Teprve poslední volby z původně obskurního a okrajového politického subjektu udělaly celostátní fenomén. Počet hlasů se od posledních voleb pro Sanseitó více než zčtyřnásobil. I když vládoucí LDP spolu s koaliční Kómeitó ve volbách ztratila dosavadní většinu i v horní komoře, obdobným fiaskem byly volby i pro opoziční japonský establishment. Zejména pro středolevicovou Ústavní demokratickou stranu Japonska - CDP, která z porážky svého hlavního rivala LDP nezískala nic než, že jedno křeslo ztratila, jelikož za roky svého působení nedosáhla takřka žádných slibů a je čím dál více propojená politicky i korupčně s LDP. Porážka byla drtivá i pro Japonskou komunistickou stranu - JCP, která ztratila třetinu svých křesel v horní komoře. JCP patří mezi jedny z nejstarších komunistických partají. Už od roku 1922 je JCP aktivní součástí japonské politiky a dodnes je relevantní japonskou politickou silou levicových myšlenek sociálního blahobytu, progresivního zdanění, antiimperialismu a pacifismu, ačkoliv svoje revoluční ambice pozbyla již krátce po válce, kdy se uchýlila k reformismu.

Poslední roky ztrácí na relevanci a její elektorát se postupně upíná k novějšímu a atraktivnějším subjektům nalevo jako je kupříkladu hnutí Reiwa Šinsengumi [zkráceně Reiwa]. To je tvořeno o generaci mladšími levičáky než jsou v JCP, co prosazují podobně radikální ekonomický levicový program jako komunisté, avšak Reiwa je v sociálních a environmentálních otázkách radikálnější a progresivnější a cílí především na mladší elektorát. Mezi ním je Reiwa srovnatelně populární jako Sanseitó, avšak celkové volební výsledky Reiwy jsou ve srovnání s krajní pravíci mizerné a strana se nadále potácí na okraji politické relevance. Trend nárustu popularity Reiwy je však zejména u mladých Japonců jasný, což však v zemi s jednou z nejstarších populací na světě rozhodně negarantuje volební úspěch. Ve volbách do horní komory Reiwa takřka dorovnala poslanecký klub komunistické strany a je nejspíš otázkou času, kdy hegemon radikální levice JCP vystřídá levicově populistická Reiwa.³⁴ Krom Sanseitó na krajní pravici uspěla i další nová strana. Konzervativní strana Japonska [CPJ] s předsedou Naoki Hja-

28 <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/09/neo-nazi-photos-pose-headache-for-shinzo-abe>
29 www.japantimes.co.jp/news/2014/09/10/national/politics-diplomacy/new-cabinet-ministers-pasts-coming-back-to-haunt-abe/

30 <https://www.investopedia.com/terms/a/abenomics.asp>

31 <https://www.youtube.com/@sanseito/videos>

32 <https://www.asahi.com/ajw/articles/15932679>

33 <https://sanseito.jp/>

34 <https://thediplomat.com/2025/03/in-japan-the-radicalness-of-yamamoto-taro-meets-the-moment/>

kutou se svezla na vlně nenávisti vůči cizincům a na celostátní úrovni obdržela 5% hlasů [v porovnání Sanseitó 12,6%, vítězná LDP 21,6%]. V kampani razila místy i radikálnější a více nenávisnou rétoriku než ultrapravicové Sanseitó, ovšem i přes poměrně velké procento hlasů obdržela strana pouhé 2 mandáty v 248 členné Sněmovně poradců, což ji řadí v japonské politice po bok marginální Sociálně demokratické straně. Mediální vody rozvířil předseda CPI Hjakuta poté, co v televizi Asahi v debatě na téma demografické krize prohlásil, že jediným skutečným řešením současného neutěšeného stavu stárnoucí japonské společnosti je radikální změna společenského řádu. Prohlásil, že by „jako řešení čistě hypoteticky mohl stát najít v zákazu vysokoškolského studia pro ženy starší 18 let, zákaz vstoupení do manželského svazku pro ženy bez partnera starší 25 let a nucený chirurgický zákrok odstranění dělohy pro ženy, co nerodily po dovršení 30 let.”³⁵ Přestože to už v rozhovoru označil jako za fantaskní hypotetický scénář a následně se po tlaku médií za výroky opakovaně omluvil, je zřejmé, kam přibližně by Japonsko chtěla zavést CPI. A popsat to jako absolutní totalitní patriarchát je asi nedostatečně výstižné. Ačkoliv hrůznými rasistickými výroky o japonské nadřazenosti a popírání válečných zločinů Konzervativní strana překypuje snad i více než Sanseitó, v průzkumech veřejného mínění i ve svých volebních výsledcích působí spíše jako sice relevantní, ale dosti okrajové ultrapravicové sdružení, které je výrazně zastíněné stranou Sanseitó. Podobných okrajových krajně pravicových projektů v Japonsku už byly desítky a většinou po pár letech upadly do zapomnění. Škodlivost CPI spočívá spíše v krajně pravicových dezinformacích a nenávisných narativích, které šíří, než, že by byla v dohledné době významně politicky škodlivá, byť na příkladu Sanseitó se dá demonstrovat, že i obskurnost a politická bezvýznamnost je pojem relativní a může být pouze otázkou pouhých měsíců, kdy se miniaturní strany stanou velkými a relevantními politickými hráči.

JAPONSKO NENÍ EVROPA

35 <https://english.kyodonews.net/articles/-/51159?phrase=gdp&words=>

V Evropě se k politické moci překotným tempem dere krajní pravice a to převážně ve formě nových stran, které vyzývají dosavadní establishment, ať je to AfD, Národní sdružení, Vox či Bratři Itálie. Japonsko paradoxně v tomto vývoji značně zaostává. Zatímco v evropských parlamentech již dnes mají nová fašizující uskupení velmi silné zastoupení, podílí se na vládě či dokonce sama vládou, v Japonsku je i nadále většina ultrapravice zastoupena výhradně v politických kruzích establishmentu LDP místo, aby se osamostatnila a emancipovala v nových stranách jako jsou Sanseitó, Konzervativní strana nebo jiné. Zdá se, že ve značně konzervativním a nacionalistickém Japonsku, kde ještě donedávna hegemon japonské politiky LDP pod taktovkou Šinzó Abeho reprezentoval krajně pravicové narativy, je přeci jen méně prostoru pro nové ultrapravicové subjekty. Primárně proto, že v Japonsku byla krajní pravice ve společnosti vždy silná, ale místo přímé politické reprezentace, spíše nepřímou tlačila na dominantní Liberálně demokratickou stranu, u níž podporovala krajně pravicové směřování.

Isem toho názoru, že větší nebezpečí než nárůst přímé politické síly extremistické ultrapravicové Sanseitó či fašizující Konzervativní strany Japonska je jejich potenciální vliv na upadající LDP. S tím, jak Liberálně demokratická strana zavlekla zemi do hlubokých krizí, ztrácí své voliče a její liberální křídlo se topí v četných korupčních kauzách není nemyslitelné, že příští lídr strany po Šigeru Išibovi bude politicky blíže fašizujícím frakcím v LDP. Už nyní je strana zevnitř i zvenčí hlasitě kritizována radikálními pravičáky, že se příliš blíží politickému středu a není už tak otevřeně konzervativně pravicová jako dříve. Pokud bude strana i nadále čelit volebním porážkám, není nepravděpodobné, že strach z dalšího odlivu voličů z LDP směrem k Sanseitó a dalším subjektům povede k nevratnému posunu nacionálně pravicové Liberálně demokratické strany vstříc krajní pravici, což může skutečně předznamenat politický nástup fašismu v Japonsku. Je ale spíše nepravděpodobné, nehledě na hluboké krize LDP, že by se strana v dohledné době rozpadla, či ztratila zbývající popularitu, jelikož je příliš silně institucionálně zakořeněná v politickém a ekonomickém systému.

Nedávné volby do horní komory v Japonsku ukázaly na nebezpečný vze-

stup a etablování nových krajně pravicových stran v japonské politice, avšak zároveň i na hluboké odlišnosti, které existují mezi nástupem fašismu v Zemi vycházejícího slunce a starým kontinentem. Obávám se, že, vzhledem k neexistující významné antifašistické levicové opozici z důvodu její systematické historické perzekuce a s ohledem na vysokou míru již přítomné fašizace japonské společnosti, bude proces nástupu fašismu v Japonsku rychlejší než jinde ve světě, kde čelí fašisté silnějšímu oporu občanské společnosti.

DNES PROHRÁVÁME, ZÍTRA ZVÍTĚZÍME

Jak tedy dopadne současná vlna nástupu krajní pravice právě v Japonsku? To s jistotou dnes neví nikdo. I když reálné vyhlídky nejsou kdovíjak optimistické, k zjištění definitivní odpovědi nám nezbyvá nic jiného, než situaci na japonském souostroví bedlivě dlouhodobě sledovat. Nehledě na zdánlivě tíživou bezvýchodnost situace v Japonsku je naší morální povinností setrvale systematicky podporovat a solidárně držet palce všem, kteří se silícímu fašismu v Japonsku postaví. Jedině kolektivním neúnavným internacionálním úsilím můžeme společně fašismus porazit. Ačkoliv situace v Japonsku, v Česku i jinde ve světě vypadá opravdu zoufale, stále ještě není zdaleka vše ztraceno. Bojujme proto společně proti fašismu dokud nezvítězíme. Jedině svět založený na svobodě, rovnosti, spravedlnosti, antirasismu a antifašismu má budoucnost. Pokud necháme fašisty bez boje zvítězit, ztratíme vše. Jejich porážkou však můžeme vše i získat. Pevně věřím, že antifašismus zvítězí v Japonsku i na celém světě, jelikož víra v antifašismus je i vírou v člověka, vírou v lidství.

Nechť Zemi vycházejícího slunce už nikdy nepohltí temný stín zrůdného fašismu!

Článek byl sepsán před zvolením nového předsedy LDP, krátce po rezignaci premiéra a předsedy LDP Šigeru Išiby [7. 9. 2025].

Na obrázcích je Sohei Kamiya, předseda krajně pravicové strany Sanseito [s. 25] a v pravé polovině této dvojstrany je bývalý japonský premiér Taro Aso.

VÝDAJE PRO NATO

Letos v červnu se konal v nizozemském Haagu summit NATO. Hlavním výsledkem tohoto třídního setkání bylo zvýšení na obranu z 2 % HDP na neuvěřitelných 5 % HDP do roku 2035 - cíl, který ještě v roce 2018 narazil na značný odpor, když ho navrhoval prezident Trump.

JOSEF MATĚJKA

K tomu se zavázaly všechny státy aliance kromě Španělska, které požádalo o výjimku s odvoláním na domácí rozpočtová omezení a priority sociálního zabezpečení. Itálie požádala o prodloužení termínu, podobně Velká Británie požádala o tříletý odklad a Německo muselo kvůli novému cíli novelizovat svou ústavu a zrušit dluhovou brzdu. Česká republika se již před summitem zavázala do roku 2030 zvýšit výdaje na obranu ze současných dvou procent [tato hranice byla poprvé splněna v roce 2024] na procenta tři. Premiér České republiky Petr Fiala řekl, že pokud budeme ročně navyšovat výdaje na obranu o 0,2 procenta ročně, pak hranice 3,5 % dosáhneme do roku 2032. Podle dohody uzavřené v Haagu musí být 3,5 % HDP určeno jako přímé výdaje na obranu, zbylých 1,5 % pak mají být výdaje na širší infrastrukturu spojenou s obranou.

ALARMUJÍCÍ REALITA ZBROJENÍ

Realita zbrojení ještě před summitem v Haagu byla již tak alarmující. Všechny státy aliance NATO již před summitem aktivně zbrojily. Do roku 2021 pouze 6 členských států NATO splnilo předchozí 2% hranici. Během tří let tento počet vzrostl na 23 států, což jsou dvě třetiny členských států. Kromě toho několik evropských zemí - Estonsko, Řecko, Lotyšsko a Polsko - vydává na armádu více než 2 % HDP. Celkově vojenské výdaje NATO vzrostly o 25 %, ze 1177 miliard amerických dolarů v roce 2021 na 1506 miliard amerických dolarů v roce 2024. Pouze tři členské státy NATO

[Belgie, Kanada a Island] vynakládaly méně než 20 % těchto výdajů na hlavní vojenské vybavení. Členové NATO dlouhodobě čelí potížím se zvyšování stavů vojenského personálu a tak se očekává, že většina výdajů půjde na nákup nového vybavení a údržbu stávajícího.

Opětovný nárůst výdajů je přímou reakcí na hrozby ze strany Ruské Federace, generální tajemník NATO Mark Rutte v prosinci 2024 v Bruselu vysvětloval: „Vím, že utrácení za obranu znamená menší výdaje na jiné priority... V průměru Evropské státy utrací až čtvrtinu svého rozpočtu na důchody, zdravotnictví a sociální zabezpečení. Potřebujeme však malou část těchto peněz, abychom mohli zlepšit naši obranyschopnost a zachovat náš způsob života.“ Též předsedkyně evropské komise Ursula von der Leyenová urgovala členské státy EU, aby vytvořily fiskální prostor pro řešení této bezpečnostní krize [aniž by se u toho jakkoliv zmínila o krizi klimatické]. Tato rétorika však maskuje skutečnost. Pokud bychom navýšili výdaje na obranu na 3,5 % HDP pak členské státy bez USA budou utrácet za výdaje na obranu třikrát více než Ruská federace. Při současném stavu ruské ekonomiky není možné, aby nás Rusko vojensky dohnalo, či snad předešlo. Aliance NATO jakožto silný globální hráč nastavuje jakousi laťku pro výdaje na obranu i pro nečlenské státy. Když v roce 2014 se NATO rozhodlo nastavit cílovou laťku na 2 % HDP, tak to vedlo ke zvýšení výdajů na armádu globálně a oproti roku 2015 jsou globální výdaje na

obranu o neuvěřitelných 37 % procent vyšší.

ROZPOČTOVÉ DOPADY

Nový cíl výdajů na obranu představuje velký zásah do rozpočtové politiky každého členského státu. Státy stojí před zásadním dilematem: jak takové navýšení financovat? V zásadě existují tři možnosti. Státy si mohou půjčovat, což je zřejmě dlouhodobě neudržitelné. Mohou zvýšit své příjmy skrze vyšší zdanění, anebo musí osekát náklady na správu státu. Vzhledem k tomu, že v současné době všechny členské státy NATO bojují s deficitem a provádějí škrty v sociálních službách, vzdělávání a zdravotnictví je jasné, kam se bude situace ubírat. Náklady na vzdělání, zdravotní péči a sociální zabezpečení budou stále více přesouvány na občany, což se samozřejmě nejvíce dotkne především proletariátu a malé buržoazie.

Pro ilustraci: Příjmy České republiky jsou pro rok 2024 podle ministerstva financí ve výši 1940 miliard korun českých, celkové výdaje pak činí 2192 miliard. Dle ČSÚ byl hrubý domácí produkt za rok 2024 v hodnotě 8057 miliard. Pokud bychom tedy v roce 2024 měli splnit kvótu 5 % HDP museli bychom na obranu a infrastrukturu spojenou s obranou vynaložit 402,9 miliard korun. Výdaje na armádu jsou v rozpočtu řazeny mezi takzvané kvazimandatorní výdaje, nejsou tedy tyto výdaje dány zákonem, ale stát je považuje za důležité a do jisté míry jsou prioritní, tyto výdaje v roce 2024 zhruba

331,6 miliard korun, což je o 70 miliard méně, než by měl tvořit náš rozpočet na obranu. Pro porovnání s jinými výdaji státu podívejme se třeba na školství, v současné době nás stojí zhruba 290 miliard korun. Jenom poznamenejme, že koalice Spolu slibovala, že by zvýšila výdaje na školství na úroveň 4.9 % HDP, což je průměr výdajů na školství zemí OECD - tento slib nebyl naplněn a kvůli dalším zbrojení nejspíš ani nikdy naplněn nebude. Důchody, které činí zhruba 31 % státního rozpočtu pak stojí 685 miliard korun, tedy předpokládané výdaje na obranu by pokryly polovinu všech důchodů v zemi.

KDO NA TOM VYDĚLÁ?

Zatímco obyčejní občané budou čelit škrtům, někdo na této situaci vydělá astronomické sumy. Americké zbrojní koncerny jako Lockheed Martin, Raytheon nebo Northrop Grumman již hlásí rekordní zisky. Není divu – větší na výdajů evropských zemí na obranu směřuje právě do USA na nákup amerických zbraní a technologií. Stíhačky F-35, systémy protiraketové obrany THAAD, tanky Abrams – to vše je americký byznys. Evropská unie sice mluví o “strategické autonomii”, ale realita je jiná: jsme závislí na americkém zbrojním průmyslu. A Washington to velmi dobře

ví. Není náhoda, že právě americký prezident Trump nejvíce tlačil na navýšení výdajů NATO. Pro USA je evropské zbrojení lukrativní obchod.

KLIMATICKÉ DOPADY

Tyto výdaje nejsou pouze zátěží finanční, ale též jsou i velkou zátěží pro klima. Za současných podmínek státy NATO díky těmto výdajům na zbrojení vyprodukují uhlíkovou stopu o váze 273 miliónů tun CO₂ ekvivalentu [MtCO₂e]. Pokud bychom počítali s výdaji ve výši 3.5 % HDP pouze na vojenské výdaje, pak by země NATO vyprodukovaly jenom touto činností 2330 MtCO₂e. Čili jenom zbrojení států členů NATO by mělo stejnou uhlíkovou stopu jako je kombinovaná roční uhlíková stopa Japonska a Brazílie. Podle jiných mírnějších odhadů by členské státy NATO bez USA mohly produkovat navíc mezi 87 a 194 MtCO₂e. Tímto bychom prakticky vynulovali naše snažení o snížení uhlíkové stopy Evropy, do roku 2030 jsme chtěli snížit produkci skleníkových plynů o 134 MtCO₂e ročně. Nehledě na to, že právě díky zvýšeným výdajům na obranu by pak nezbyly peníze na boj s klimatickou krizí. Abychom mohli naplnit cíle Evropské Unie pro snížení uhlíkové stopy, odhaduje se, že státy by

měly investovat kolem 2 % HDP ročně do zelených iniciativ.

SPIRÁLA ZBROJENÍ MÍSTO BEZPEČNOSTI

Navýšení výdajů na obranu přitom startuje nový závod ve zbrojení, kde jednotlivé mocenské bloky budou investovat stále více do armády. Dostáváme se tak do nebezpečné spirály: když “nepřátelské” státy začnou zbrojit, použijeme to jako záminku pro další miliardy na zbraně. A oni zase odpoví stejně. Kde to skončí? V takovém případě by důsledky byly devastující. Nejchudší vrstvy pocítí zhoršení životní situace kvůli škrtům v sociálním státu, zdravotnictví a vzdělávání. Infrastruktura bude chátrat. A protože neexistují zelené tanky ani klimaticky neutrální zbraně, uhlíková stopa NATO poroste – což paradoxně podkopává to, co má zbrojení chránit: naši bezpečnost. Klimatická krize totiž není abstraktní hrozba. Její dopady už teď nejtvrďší dopadají na globální jih. Když tamní ekosystémy kolabují a miliony lidí ztrácejí domovy, nevyhnutelně se to dotkne i nás. Masivní migrace, kterou evropské země tak zoufale chtějí zastavit, bude jen sílit – jako přímý důsledek toho, že jsme dali přednost zbrojení před klimatem.

ZA ČÍM STOJÍME

PROTI IRACIONÁLNÍMU A ABSURDNÍMU SYSTÉMU

Globální kapitalismus je systém nerovností, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivě většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky, ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet

společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlaku.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku v ČSSR, SSSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespoléháme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systémové změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA

Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví nepřivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého poh-

laví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace.

Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatství, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojoval aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

PŘIDEJTE SE K NÁM

**SOLIDARITA
VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA
WWW.SOCSOL.CZ**

**Registrační číslo Ministerstva kultury ČR: E 20370
Redakční e-mail: redakce@socsol.cz
Předplatitelský e-mail: predplatne@socsol.cz**

ŠÉFREDAKTOR:
Martin Šaffek

REDAKČNÍ RADA
Jan Májiček, Markéta Juřicová,
Petr Dvořák, Pavel Šnajdr

SAZBA:
Martin Šaffek

KOREKTURY
Petr Dvořák, Markéta Juřicová

Vždy na straně pracujících!

Sledujte nás na sociálních sítích

Kanál Solidarita na WhatsUpu

Skupina Solidarita na Telegramu

Stránka socsol na Facebooku

Účet socsol.cz na Instagramu

Pište na mail info@socsol.cz

**Odebírejte
mailový
zpravodaj**

**Přidejte se
k nám!**

